

LUTHERSK KIRKETIDENDE

TEMANUMMER: Kristendom og politikk
Temanummer om religion og politikk /
Immanuel – Gud med oss? / Kristendom
og politikk – hva kan vi lære av historien? /
Bibelen og Midtøsten-konflikten / Jødisk og
islamsk ideologi i Bibelens land / Fra bispe-
dømmerådene og Kirkedepartementet

SØNDAGSTEKSTEN

3. søndag i faste – Astrid Sætrang Morvik

4. søndag i faste – Kjell A. Skartseterhagen

Maria budskapsdag – Hilde Barsnes

Tror vi at Gud fremdeles griper
inn på den verdenspolitiske
scene?

Temanummer om religion og politikk

Tror vi at Gud fremdeles griper inn på den verdenspolitiske scene, eller handler Han kun i enkeltmennesker liv, sånn litt i det stille? Spørsmålet er da om vestlige kristne har mistet en viktig dimensjon ved sin tro, om vi har

gjort Gud liten og makteslos, ved å frata Ham politisk makt og innflytelse?

Nå finnes det knapt noe dårligere tidspunkt å stille slike spørsmål, preget som vi er av religionens gjenerobring av den politiske sfære.

med krig og vold som resultat. Men det betyr vel ikke at vi skal tie stille, og overlate arenaen til de mest ytterliggående representanter for religionene. De som hevder Bibelens betydning for politikken blir gjerne av presse og menigmann, med liten saklig presisjon og desto større fordommer, kategorisert som «fundamentalister».

Religionen er de siste to hundre år gradvis fortrent fra statsstyrelsen, fra den moderne kapitalistiske økonomi og fra den moderne vitenskap, og henvist til den private sfære. En klassisk religionssosiologisk teori ville stoppet her, med samfunnets sekularisering og religionens totale privatisering. Men fra 1980-tallet har utviklingen gått i en retning som ikke stemmer med klassiske sekulariseringsteorier; mot en ny vektlegging av etnisk eller religiøs identitet. De religiøse institusjoner og kirker

nektet å innfinne seg med den tilbaketrukne rolle i den private sfære som de ble tildelt av spesialistene. Fra 1990-årene kan vi derfor tale om en reverserende prosess, en deprivatisering av religionen. Vi ser en påfallende og økende betydning av offentlig religion i en rekke land i verden i dag, både i kristen og muslimsk støpning.

Hva er så religiøs fundamentalisme? I denne sammenheng kan vi si at en fundamentalist (kristen, jødisk eller muslimsk), mener at religionen, slik den er åpenbart i hellig skrift, skal være grunnleggende både i det enkelte menneskes liv og i samfunnslivet. Religionen skal altså være styrende i alle sfærer av tilværelsen. Det ligger i fundamentalismens vesen at man avviser skillet eller differensieringen mellom religion og politikk. Religionen vil nødvendigvis få politiske uttrykk, og all rett politikk vil måtte ha en religiøs basis. Dersom vi så definerer politikk som den virksomhet som har som mål å styre alle andre virksomheter, vil konsekvensene av fundamentalismens syn på samfunnslivet bli meget omfattende, og dens totalitære karakter blir åpenbar. Diagnosen «fundamentalist» bør således ikke stilles i hytt og vær.

De bibelske profetiene og landløftene har

utvilsomt fått store politiske konsekvenser. På en spesiell måte knyttes bibelske løfter og profetier til konkrete landområder og byer i Midt-Østen, hvilket forsterker de politiske konflikter mellom de tre religioner i regionen, jødedommen, kristendommen og islam. I tillegg er mange kristne opptatt av endetidsberegninger og dommedagsprofetier, hvor Israels og jødefolkets rolle i et eventuelt tusenårsrike spiller inn.

En slik lesning av bibeltekstene har gitt kristne en særlig utfordring gjennom de siste års hendelser, fra 11. september til Irak-krigen og den vedvarende kamp mot terrorisme.

Gjennom president Bush' retorikk kunne Irak-krigen oppfattes som en religionskrig, en krig mellom det gode og det onde, mellom det kristne Vesten og det muslimske Midt-Østen. Det er ikke minst problematisk for de mange kristne i Midt-Østen. Kristne

har vanligvis valgt å være pasifister, eller sagt at kun en rettferdig krig kan forsvares, det vil si at den vil forhindre et større onde eller større lidelser. Bush har i liten grad gått inn på dette spørsmålet. De fleste amerikanere har et annet syn på forholdet mellom religion og politikk enn det som er vanlig blant norske kristne. Samtidig som USA har full religionsfrihet og et skille mellom kirke og stat, benyttes i langt større grad et religiøst språk i politikken enn vi er vant til. Amerika omtales som «Guds nasjon» og krig begrunnes med «Guds vilje». Det sier seg selv at man står i fare for å legitimere egne synspunkter ved hjelp av religion, og at bruken av Guds navn i en slik sammenheng er et virksomt maktmiddel.

Bibelen uttaler seg i en rekke spørsmål som vi i dag vil kalle politiske. På den ene siden har vi etiske regler og krav til de kristne, og oppfordringer om å leve som «lys og salt i verden». Her finnes utvilsomt en forbindelse mellom religion og politikk, da de kristnes etterlevelse av Jesu ord får innvirkning på samfunnet som sådan. Men på Jesu tid var en slik levemåte ikke en del av det politiske liv, tvert i mot. Vi kan nok i dag si at den kristne tro påvirker enkeltemneskers politiske oppfatninger, og bidrar til endringer i samfunnet.

Men tanken om at enkeltmenneskers oppfatninger slik påvirker politikken, forutsetter det deltakende demokrati. Man kan nok spørre hvorledes den kristne religion har virket inn på makthavernes politikk på et bestemt sted og i en bestemt periode.

Hva er så en rett kristen tilnærming til det politiske? Gir Bibelen svar på politiske spørsmål? Kan vi tale om en kristen politikk? Slike spørsmål stod i fokus da det i november ble arrangert et seminar om kristendom og politikk. Bak seminaret stod Den Norske Israels-

misjon, Normisjon, Den Evangelisk Lutherske Frikirke, Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn og FBB. Vi bringer i dette temanummeret noen av foredragene fra dette seminaret, som særlig fokuserer på Midt-Østen.

VIDAR L. HAANES
Vidar.L.Haanes@mf.no

Immanuel – Gud med oss?

AV GUNNAR HAALAND

En Gud og en profet som involverer seg i sikkerhetspolitikken

Kongen i Jerusalem, kong Akas av sørriket Juda, står i Jesaja 7 overfor følgende trusselbilde: Kong Resin av Aram og kong Pekah av nordriket Israel ønsker å presse Akas med i en allianse mot datidens stormakt, Assyria. Diplomatiske fremstøt kombineres med militær oppmarsj.

Kong Akas vil ikke la seg presse, og forbeholder i stedet å yte motstand mot nabokongene. Det er idet han inspisierer forsvarsverkene på nordsiden av byen, at profeten Jesaja kommer til ham, og forsøker å spille rollen som sikkerhetspolitisk rådgiver. Jesajas strategi er både klar og enkel: «Ta deg i vare og hold deg i ro! Frykt ikke, og mist ikke motet ...». Sagt på godt norsk: «Slapp av, og stol på Herren!»

Jesajas råd kan virke lettsindig, men han hadde svært god ryggdekning. Hans salmebok var full av tekster som lovet at Jerusalem er beskyttet av Guds nærvær. Salme 46 er bare ett eksempel.

Akas får til og med tilbud om et tegn fra

Herren. Akas avslår tilbudet, og velger å holde Gud utenfor sikkerhetspolitikken: «Jeg vil ikke kreve noe og ikke sette Herren på prøve.» Dermed avslår Akas å benytte seg av den «bønnesvarsgarantien» som kongen i Jerusalem var utstyrt med: «Du er min sønn, jeg har født deg i dag. Be meg, så skal jeg gi deg folkene i arv og hele jorden i eie» (Sal 2:7f). Både kongen og byen hadde altså guddommelige sikkerhetsgarantier, men begge deler velger Akas å se bort fra.

Det er da profeten Jesaja slår tilbake, og sier: «Se, en ungjente skal bli med barn; hun skal føde en sønn og gi ham navnet Immanuel.» Løftet om Guds nærvær står fast, trass i kongens trass.

Hvilken alternativ, sikkerhetspolitisk strategi velger så kong Akas? I Andre Kongebok 16 leser vi at han vender seg til stormakten Assyria, og får hjelp derfra. I løpet av kort tid har assyrene satt både kong Resin av Aram og kong Pekah av Israel ut av spill, mens Akas' rike lever videre.

En Gud som er satt utenfor politikken

Vi kan spørre: Da presidentene George Bush og Saddam Hussein begge tok Gud til inntekt for sin sak, gjorde de ikke da faktisk det kong Akas skulle ha gjort?

Det aner meg dessuten at hvis vi var i Kabul eller i Bagdad før amerikanerne angrep, så ville vi hørt røster som på ramme alvor sa omtrent det samme som Jesaja: «Slapp av, og stol på Gud». Det viste seg i så fall å være et særdeles dårlig råd.

Hvis vi ser på de innspillene som kom fra kirkelig hold sist vinter, så er det tydelig at vi tenker mer som Akas enn som Jesaja: «La oss for all del holde Gud utenfor dette!» Bibelens Gud er svært så aktiv på den politiske og militære arena, mens vi norske teologer har store problemer med å forholde oss til en slik Gud i praksis.

Riktignok ber vi for våre politikere, og i forkant av et valg ber vi kanskje til og med om at Gud må gi oss de rette politikerne, men valgkampen slipper aldri inn i kirker og bedehus, og Gud slipper aldri inn i valgkampen eller i den politiske debatt – selv ikke med en prest som statsminister. Jeg kan knapt huske å ha hørt en preken – selv ikke på syttende mai – som prøver å peke på Guds handlinger med vårt folk i noe mer enn helt generelle vendinger. Vi synger «Ja, vi elsker», og takker vår store Gud som ville beskytte landet skjønt det mørkt så ut, men tror vi at det virkelig var han som stille lempet så vi vant vår rett?

Selv om det finnes noen unntak, så er nok hovedtendensen at vi er svært forsiktlige med denne typen teologi. Hva er så konsekvensen av at vi – i motsetning til Jesaja – ikke forholder oss til Gud som en aktør på den politiske arena?

For det første: Vi fratar Gud ansvar for historiens gang. For det andre: Dermed blir det mye lettere å tale om at Gud er god i en vond og vanskelig verden. Det siste kan kanskje betraktes som en gevinst. For det tredje: Vi gjør det umulig å tolke historien i lys av gudstroen, og det må vi vel innrømme er et tap. Det blir umulig å påvise Guds handlinger med vårt folk. Det blir umulig å gi en teologisk tolkning av vår nære historie og vår aktuelle situasjon. I en slik situasjon er etikk og verdier det eneste kirken og teologien kan bidra med i forhold til politikken.

Er det ønskelig at Gud gjør politisk comeback?

Hvorfor aktiverer vi ikke den gammeltestamentlige tenkningen om en politisk aktiv Gud? Er det fordi denne politiske tenkningen bare finnes i GT? Kan det være fordi vi mener at denne måten å tenke på bare gjaldt for Israel i sin tid? Altså: Vi tenker at Gud for omkring to tusen år siden «retired from politics». Er det fordi Jesu rike ikke er av denne verden? Er det fordi vi ikke har den profetiske kapasiteten til å tolke historien teologisk? Vi gjør det i hvert fall ikke ...

«Mitt rike er ikke av denne verden»

Jesu ord faller i en helt bestemt kontekst, nemlig i møte med Pilatus' undring over denne kongen som ikke mobiliserer sine tropper (Joh 18:36). Dette er ikke et programutsagn som forplikter Gud til å holde seg unna verdensutviklingen for ettertiden.

Her kan det passe å vende tilbake til navnet Immanuel – Gud med oss – fra Jesaja 7. Det introduseres i en sikkerhetspolitisk kontekst. NT henter det imidlertid frem i forbindelse med Jesu fødsel, og så går det en bro fra det første til det siste kapitlet i Matteusevangeliet: Immanuel-profetien oppfylles i og med Jesu fødsel, og klinger med i den avsluttende misjonsbefalingen: «Jeg er med dere alle dager inntil verdens ende». Det er som om navnet Immanuel plasseres i den andre og tredje trosartikkel. Men skal forestillingen om Guds aktive nærvær begrenses til dette?

Luthers toregimentslære gjør at vi kanskje tenker i en slik retning, men for Luther var det et poeng at Gud hersker i begge regimenter, dog med ulike midler. Toregimentslæren innebærer ikke at Gud etter Jesus oppstandelse trakk seg tilbake fra verdenspolitikken for å konsentrere seg kun om kirkepolitikk. Samtidig er det ikke tilfeldig at Gud synes å ha et større politisk engasjement i reformerte sammenhenger enn i vårt lutherske Skandinavia.

Jeg nevnte i sted at det finnes noen unntak fra regelen om at Gud holdes utenfor politikken. Et av dem er følgende resonnement: Gud er hos ofrene, dem som lider, dem som blir utsatt for overgrep. Dette klaffer godt med Jesaja 7, der Guds hjelp nettopp forkynnes til

et folk som er under angrep. I GT er Gud imidlertid også med dem som vinner og dreper, og slik bistand gir han ikke bare til Israel, men også for eksempel til perserne.

Siste punkt i denne omgang: Det er en betydelig forskjell på det primært dennesidige perspektivet vi finner i Det gamle testamente og det evighetsperspektivet vi finner i Det nye testamente. Spørsmål om oppreisning og rettferdighet får en annen horisont. Behovet for en politisk aktiv Gud blir kanskje mindre? Men det gjør vel ikke at vi helt kan pensjonere ham?

Gud styrer bare i Det gamle testamente

Vi er nå inne på forholdet mellom de to testamente. I oldkirken oppsto det to måter å tenke om dette forholdet på. På den ene siden har vi Markions påstand – at den Gud vi møter i Det gamle testamente ikke er den samme som Jesu Kristi Far i Det nye testamente, og at Det gamle testamente følgelig var irrelevant for kirken. På den andre siden har vi erstatningsteologien, som sier at den kristne kirke har overtatt plassen som Guds folk, at Gud har byttet ut et folk i etnisk og politisk forstand med et religionssamfunn, et folk i åndelig forstand. Det gamle testamente er fremdeles høyst relevant, men løfter og profetier må omtolkes nokså kraftig.

Felles for begge disse modellene er for det første at de skaper en kløft mellom gammelt og nytt. For det andre preger de vår teologiske tenkning i veldig stor grad. Det gjelder altså også Markions teologi, selv om han ble forkjært etter alle kunstens regler. For det tredje gjør begge disse modellene det mulig å parkere den politisk aktive Gud vi møter i Det gamle testamente. For det fjerde er de begge gale.

Jeg mener vi trenger å øve oss i å se kontinuiteten mellom testamentene fremfor kontrasten. Mye kunne sies om det, men det som er direkte relevant i denne sammenheng er følgende: En slik kontinuitetstenkning gjør det vanskelig å avskrive den politisk aktive Gud med henvisning til at han «bare» dukker opp i Det gamle testamente.

Gud styrer bare Israel

Vi er kommet til neste unntak fra regelen om at historien og politikken sjelden tolkes teolo-

gisk: Det finnes i visse kretser en stor frimodighet når det gjelder å tolke Israels situasjon. Man ser Guds finger bak opprettelsen av staten Israel i 1948, bak utfallet av seksdagerskrigen i 1967, og kanskje bak sammenbruddet av Oslo-avtalen nå ved årtusenskiftet.

Mange vil avvise hele denne tenkemåten ut fra en erstatningsteologisk modell: Gud jobber ikke på en slik måte lenger, fordi han har gjort seg ferdig med Israels folk for lenge siden.

Hvis vi imidlertid aksepterer at Gud fremdeles handler med Israels folk, så er det på sin plass å spørre: Handler han ikke da også med Norge og med alle andre nasjoner i verden? Det er grunn til å minne om Jonas bok, om hvordan Gud engasjerer seg så sterkt i Ninives skjebne. Først planlegger han å ødelegge byen, og så sparer han den, og ingen av delene synes å ha noen som helst relasjon til Israel. Hvis Gud først er interessert i politikk, så er han sikkert interessert i mer enn Midtøsten-politikk.

Har vi kompetanse til å tolke politikken og historien teologisk?

Jeg har nå forsøkt å demontere diverse motforestillinger mot å la seg engasjere i en teologisk tolkning av politikk og historie. Minst én motforestilling står igjen, nemlig den Moses gir uttrykk for når han sier: «Å Herre, send en annen ...!» (2 Mos 4:13). Jeg orker ikke, jeg vil ikke, jeg greier ikke! Det blir for stort for meg å skulle gi en teologisk forklaring på hvorfor vi i Norge er blant verdens rikeste, eller på hvorfor Afrika rammes så hardt av AIDS. Jeg vil ikke bruke Gud for å forstå Holocaust.

Litt mer prinsipielt kan vi spørre: Har vi den nødvendige teologiske kompetansen til å etterspore Guds handlinger i vår egen virkelighet?

Her ville det vært nyttig å drøfte den profesjonelle tjeneste i kirken, men det ville fullstendig sprengte rammene for denne artikkelen. Jeg vil i stedet spørre om det er mulig å drive teologisk samtids- og historietolkning, eller sagt på en annen måte: Hvordan preke på syttende mai?

Følgende forhold skulle mane til varsomhet og ydmykhet i forhold til denne oppgaven:

1. Herrens veier er uransakelige. «Han lar sin

- sol gå opp over onde og gode og lar det regne over dem som gjør rett og dem som gjør urett» (Matt 5:45).
2. Kirkehistorien er full av avskrekkende eksempler på teologisk samtids- og historietolkning.
  3. For eget vedkommende er det lettere å forklare teologisk hvorfor alt går galt enn hvorfor alt går bra.
  4. For andres vedkommende er det lettere å forklare teologisk hvorfor alt går bra enn hvorfor alt går galt.
  5. Det er lettere å tolke fortiden enn nåtiden.
  6. Det er lettere å drive individuell livstolkning enn kollektiv historietolkning.
  7. Det finnes ulike modeller i Bibelen for livstolkning og historietolkning

Bibelske modeller for historietolkning

Det sjuende punktet er det nødvendig å underbygge. Bibelens kanskje mest kjente modell for historietolkning er den vi finner i Det deuteronomistiske historieverk. Denne går i korthet ut på at Israels folk får som fortjent. Herren lønner som fortjent, og Herren straffer som fortjent. Så ha vi på den andre siden Jobs bok og Salme 73 som bryter med denne modellen. Job nekter å erkjenne at har fortjener å lide, mens salmisten konstaterer at det faktisk går den ugudelige vel.

Det kan virke som om Jesus ligger på linje med deuteronomistene når han sidestiller det å helbrede den lamme med det å tilgi syndene hans (Mark 2:1ffpar). Han tar imidlertid et oppgjør med denne tankegangen når han helbreder den lamme i Johannes 9, og fastslår at: «Verken han eller hans foreldre har syndet» (Joh 9:3).

For et øyeblikk har vi nå beveget oss fra spørsmålet om kollektiv historietolkning til noe som har med individuell livstolkning å gjøre. Også på folkekollektivets plan finnes det imidlertid et alternativ til deuteronomistenes modell, nemlig i Krønikebøkene. Også denne modellen bygger på prinsippet om lønn og straff som fortjent, men den skiller seg fra Det deuteronomistiske historieverk på et viktig punkt: I Det deuteronomistiske historieverk skjer det stadig at Guds straff rammer en senere generasjon. I Krønikebøkene stiller hver ny generasjon med blanke ark.

Vi kan ta behandlingen av riksdelingen etter kong Salomo som eksempel. I Første Kongebok blir det klart allerede i kong Salomos tid hva som skal skje i neste generasjon og hvorfor: Rike skal falle fra hverandre som følge av Salomos frafall (1 Kong 11:11ff, 31ff), og slik går det etter Salomos død. I Andre Krønikebok fortelles det ikke om Salomos frafall slik vi finner det i 1 Kong 11, og følgelig trekkes det ingen linjer fra Salomos synd til riksdelingen etter hans død. I Andre Krønikebok 10 står Rehabeam selv ansvarlig for at det går så galt.

Det deuteronomistiske historieverk og Krønikebøkene representerer altså to litt ulike modeller for teologisk tolkning av politikk og historie. Vi kan se dem som innlegg i Bibelens samtale med seg selv, en samtale der ulike røster får slippe til orde, der meninger brytes, men der visse perspektiver og synspunkter fremstår som mer gjennomgående og gjennomslagskraftige enn andre.

Bevisstheten om denne bibelske dialogen kan fungere som en oppmuntring til oss om å forsøke å komme med utkast til profetisk samfunnskritikk og teologisk tolkning av politikk og historie, til å gjøre det i samtale snarere enn som et solonummer, og til å gjøre det i med en god porsjon ydmykhet. Vi kan ikke komme med entydige, sikre, autoritative teologiske tolkninger av vår historie og samtid. Det må bli forslag eller utkast, og det må presenteres som nettopp det.

Avslutning

Vi driver ikke med skapelsesteologi som om naturvitenskapene ikke fantes, men likevel fastholder vi Gud som skaper. Vi utformer ikke en antropologi med tanke på å utkonkurrere psykologi og medisin, men vi taler like fullt om gudbilledlighet og syndefall. En teologisk tolkning av politikk og historie må selvfølgelig ta hensyn til samfunns- og historievitenskapene, men vi trenger ikke dermed å oppgi tanken om Gud som historiens og folkeslagenes Herre. Mitt anliggende i denne artikkelen har vært å sikre at den bibelske virkelighetsforståelsen – med Gud som en sentral politisk aktør – i hvert fall ikke forsvinner helt ut av teologens horisont.

Kristendom og politikk – hva kan vi lære av historien?

AV VIDAR L. HAANES

Hva er egentlig politikk? Ordet kommer fra det greske ordet *politikos*, adjektiv av ordet *polis*, som betyr by eller samfunn. Men ordet har skiftet betydning kontinuerlig fra antikken og frem til i dag. Knyttet til ordene *episteme* eller *tekne* ble det brukt om styrekunst, eller om det som har offentlig interesse og betydning. *Aristoteles* er her viktig ikke minst fordi man på 1200-tallet hentet frem igjen den aristoteliske forståelse av politikken, politikk som styrekunst. *Machiavelli* benytter ordet ut fra aristoteliske premisser, og da særlig om politikk som maktutøvelse og det å beholde makt, uten å knytte dette direkte til et bestemt mål for samfunnet eller staten.

For *Platon* var formålet viktigst. Platon la vekt på at en politiker, det vil si en statsmann, måtte tenke på statens beste, og sørge for rettferdighet (*dikaosyne*), og med det en ordening eller et system der enhver gjør det vedkommende er ment å gjøre, eller satt til å gjøre. Her er tanken at samfunnet er statisk, og at enhver blir på den plass man er satt, og poengtet er at enhver da skal utføre på en god måte alt det man er satt til.

I den betydning kan man si at den eldste kristendom oppfordret til en rett politikk, nemlig at de kristne skulle forbli på den plass de var satt, og utføre sine plikter som for Gud selv. Ikke uten grunn argumenterer apologetene, som *Justin martyr*, for at de kristne er statens beste borgere, de mest lojale og arbeidssomme.

Samtidig tenker Platon staten som et skip, som ikke kan drive rundt på måfå. Det er riktignok viktig at enhver gjør sin plikt, men i til-

legg trenger skipet en styrmann, og en skipsledelse, som så igjen trenger å lære styrekunst – eller politikk.

Det å oppfatte samfunnet som et sted hvor noen hersker og andre er undersåtter, det følger den vestlige historie frem til opplysnings-tiden og den franske revolusjon.

Stoikerne, spesielt *Cicero* mente at gudene og menneskene var forbundet gjennom *logos*, og mennesket virkeliggjorde sin egentlige natur ved å leve etter fornuftens eller *logos'* lover. Mennesket er kun lykkelig når det er del av et samfunn eller fellesskap, og livet i fellesskapet skal leves etter *logos*, som må tenkes som både den guddommelige og den menneskelige fornuft. Denne stoiske, romerske politiske ideologi har hatt stor betydning for utviklingen i Europa, gjennom Vestromerriket, videre under renessansen, da idealene fra republikkens tid ble hentet frem igjen, videre under empirismen og nyklassisismen, der de stoiske idealer ble hentet frem, ikke minst i Norge under nasjonsbyggingen mellom 1814 og 1850-årene. Det var *Cicero* som oversatte det greske, politiske begrepsapparat til latin. Man kan kort si at *Cicero*, på grunnlag av *Aristoteles*, knytter politikken til moralfilosofien.

Hva så med den eldste kristendom?

Jesus forkynte et rike som ikke var av denne verden, og i dette rike ble alle de verdslige eller allment anerkjente oppfatninger av rang og ledelse snudd på hodet. Men så lenge dette gudsrrike ennå ikke var inntruffet, skulle de kristne fortsatt oppfylle sine plikter overfor staten og keiseren, og underordne seg enhver

øvrighet, som etter Paulus' lære var innstiftet av Gud selv. Men de kristne hadde i denne verden ingen bestående by, samfunn eller fellesskap. Kirken var et alternativt fellesskap (*communio*), og slik bryter man med den aristoteliske og stoiske tanke. Lykken for den kristne kunne bare oppnås i Kristusfellesskapet. Den verdslige øvrighet og dennesidig politisk virksomhet hadde ingenting med frelsen og det kommende gudsrike å gjøre. Dette gjaldt særlig så lenge romerriket var hedensk, inntil Konstantin anerkjente kristendommen, og gjennom lovverket til dels favoriserte den kristne religion.

Kirkens mål i de første århundrer var først og fremst enkeltmenneskers frelse, ikke samfunnets fornyelse. Vi finner ingen forsøk på dramatiske endringer av Romerrikets politiske struktur, ingen planlagte revolusjoner. Men når de kristne kjempet i mot flerguderiet, avgudsdyrkelsen og den hedenske kultus, gladiatorkampene, det seksuelle misbruk og promiskuiteten, så påvirket alt dette samfunnet som sådan.

Kristningen av Vest-Europa

Det viktigste vendepunkt i Romerrikets historie var beslutningen om å gjøre kristendommen til statsreligion. På 300-tallet smeltes de to grunnleggende elementer i den europeiske eller vestlige sivilisasjon sammen, nemlig den gresk-romerske kultur og den kristne religion. Kristningen av Vesten innebar en innlemmelse av barbariske områder i en kristen, universell kultur. På 400-tallet opplevde Italia en rekke invasjoner av nordlige og østlige barbarer. Gradvis blir det Vestromerske rike oppløst, men kirken fortsetter sitt verdensherredømme.

Den romerske biskops primat vokste frem i samme tidsrom. Den kirkelige forfatnings utvikling, med tanken om det monarkiske episkopat, la premisene for én leder. Patriarken i Konstantinopol var jo en viktig person, men på grunn av den nære forbindelse mellom stat og kirke i Bysants, ble biskopen der gjerne keiserens underdanige hoffbiskop. Slik utpekte Roms biskop seg som den frie kirkes øverste hyrde. Da Vestromerriket falt i 476, ble de romerske borgeres æres- og nasjonalfølelse rettet mot den ennå stående institusjon, nemlig kirken. I kirken kunne de tidligere senats-

medlemmer finne et vern mot de barbariske innvandrere – ikke minst kulturelt og rettslig. Den romerske biskop fikk nærmest rollen som vestens romerske keiser.

I år 325 hadde Konstantin overført sivil domsmyndighet til biskopene. Det ble de biskoppelige domstoler som overlevde siviladministrasjonens sammenbrudd, og egentlig erstattet den til langt ut i middelalderen. Kirken trådte altså i Romerrikets sted, og dens jurisdiksjon var en direkte arvtager til romerretten, den rett som Paulus lovpriser, og som gav rettsikkerhet for romerske borgere i hele verden. Slik vokste kirkens selvforståelse, dens autoritet og myndighet. Kirken ble et åndelig imperium, som ideelt skulle samarbeide med keiseren, men om det var nødvendig, kunne ta ledelsen alene.

I denne vanskelige overgangsperioden levde *Augustin*. Mange kristne tenkte seg Roma som sentrum i det nye gudsrike, at Roma ville leve evig og at tusenårsriket var begynt. Det var da en strek i regningen at hunnerkongen *Attila* inntok Roma i 406, og de neste årtiene så man gotere og franker i hope-tall invadere Italia. I sin statslære bygde Augustin på Cicero, men omdefinerte de viktige politiske kategorier, som *beatitudo*, *iustitia* og *virtus* (lykke eller salighet, rettferdighet og dyd) på en måte som tydeliggjør overgangen fra hedensk til kristen tankegang. Han ville si at det ikke finnes noen annen rettferdighet (*iustitia*) enn Guds rettferdighet, og at den sanne lykke fantes i Gudsfellesskapet, i Gudsstaten eller *Civitate Dei*. Han avviser at Guds by eller stat er et konkret sted, det vil si byen Roma. Guds samfunnet er overalt hvor Gud er herre i menneskers hjerte, overalt hvor mennesker gjør Guds vilje, mens djevelens by er overalt hvor mennesker står Guds vilje i mot, og gjør det onde. Et menneske ville først kunne nå sin egentlige bestemmelse i den kommende verden, selv om man i kirken, ved Den hellige Ånd, kunne få en forsmak på denne virkelighet.

Mange av de germanske folkene dannet kongeriker i det som hadde vært Vestromerriket. Man kan legge merke til at de gammeltestamentlige idealer hentes frem straks vi får kristne kongedømmer, og nærforventningen svekkes. Fyrstespeilet henter idealene fra GT,

frem mot Kongeloven. Da *Karl den store* på 800-tallet delte sitt rike mellom sine sønner, oppstår omtrent det Europa vi kjenner i dag, med Frankrike i vest og Tyskland i øst. Den vestlige mentalitet preges så av de neste århundrer, som faktisk bestod i en intens kamp mellom den sekulære og den åndelige makt, det vi kaller *investiturstriden*.

I Europa og i de land som ble befolket eller invadert av europeere, har kristendommen i sin vestlige form preget og formet samfunnets verdier. Viktigste årsak til at kristendommen fikk så stor gjennomslagskraft og dyptgripende innflytelse i de vestlige land, var trolig at kristendommen i vest ble offisiell religion, statsreligion eller den favoriserte religion. De asiatiske kirker ble riktignok tolerert, men fikk aldri offisiell status som *established religion* eller statsreligion. Kristendommen i Asia manglet støtte fra den sivile øvrighet. I Vesten ble kirken og kristendommen den integrerende faktor for alle de nasjoner som etter folkevandringstiden ble bygget på Romerrikets ruiner.

To linjer fra Thomas

Den viktigste premissleverandør for katolsk moralfilosofi var *Thomas Aquinas*. Han bygger på Aristoteles, men sliter særlig med den aristoteliske *telos*-tenkning, hva som er et menneskes formål eller bestemmelse i denne verden, i en by eller republikk. Thomas definerer politikk på to måter, både at mennesket av naturen er et sosialt vesen, skapt til fellesskap, og samtidig at dette fellesskap må styres, eller underlegges herredømme, for uten dette vil det ikke være mulig å leve sammen i fellesskap.

Hovedproblemet i forholdet mellom kristendom og politikk ligger for så vidt her, i spenningen mellom nærforventningen og den samtidig realistiske forståelse av at Herren drøyer, og at vi har ansvar for å gjøre det beste ut av livet i mellomtiden: Å sammenholde idealet om det borgerlige fellesskap og Kristusfellesskapet. Likeledes å sammenholde idealet om den nåværende stat eller by, med den kommende verden, det nye Jerusalem. For hvor skal man «investere»?

I perioden mellom renessansen og den franske revolusjon utvikles de to linjer fra

Thomas videre i en sekularisert og samtidig mer rendyrket form. Den ene er den kristelig-aristoteliske tradisjon, hvor man fastholder en sammenheng mellom politikk og etikk, og hvor det høyeste felles gode bare lar seg oppnå dersom man følger morallovene.

Den andre linje møter vi hos *Machiavelli*, med hans lære om tyranniet, der statslæren overordnes moralfilosofien, der politikk defineres som læren om maktutøvelse. Det er denne retning Hobbess har gitt sin filosofiske begrunnelse, der han hevder at det er nødvendig at staten er en ren maktorganisasjon, noe som utledes av den menneskelige natur.¹

Reformasjonen

I middelalderen taler vi gjerne om det sakrale samfunn, for å understreke den selvfulgelige relasjon mellom kirke og stat i kristenheten. Humanismen, renessansen og reformasjonen oppløste denne sakrale enhet. Det ble en uløselig spenning mellom statens/fyrstens krav om religiøs enhet og byenes krav om konfesjonell frihet. Reformasjonen brakte på nytt inn den oldkirkelige forståelse av kirken som et annerledes samfunn. Kirken skulle ikke etterlikne denne verden, og prester og biskoper skulle ikke kopiere denne verdens fyrster og ledere.

Reformasjonen skapte et tydeligere skille mellom kirken og staten, mellom det åndelige og det verdslige. Det er derfor en skjebnens ironi at den lutherske kirke så snart ble fanget inn av fyrstemakten, og skapte en ny syntese i statskirkeordningen, men denne gang med fyrsten, og ikke kirken som den sterke part. I de lutherske land og fyrstedømmer ble kirken gradvis omgjort til statens religionsvesen.

Denne tendens ble enda sterkere under eneveldet. Enevelde-ideologien oppsto i Europa midt på 1600-tallet, delvis med røtter i bibelsk konge-ideologi. Konge av Guds nåde. Som en motvekt til denne styrking av kongen, kan man nevne reformatorenes styrking av lekfolket vis a vis prestehierarkiet – noe som på sikt fikk store politiske konsekvenser. Alle-rede hos *Luther* finner vi spiren til det såkalte aktive lekfolk, som særlig fra begynnelsen av 1800-tallet satte sitt preg på kirkene i Nord-Europa og Nord-Amerika. Mens man i de fleste kristne tradisjoner har vurdert det som sær-

lig fromt å trekke seg bort fra denne verden, finner vi en helt annen holdning hos Luther. Han snur opp ned på hele kallstanken, og verdsatte således enkeltmenneskets daglige arbeid som en tjeneste stor for Gud, fra dag til dag i det stille – der arbeidstrøya er presteskud i alt mitt ærlege yrke...²

Offentlig og privat

Generelt er det vanskelig å definere forskjellen mellom privat og offentlig. Todelingen privat – offentlig går tilbake til det gamle greske skille mellom *oikos* og *polis*, mellom huset og byen. Det sivile, eller borgerlige samfunn utvikles parallelt med staten som politisk størrelse, og politikkbegrepet knyttes stadig mer til Staten og styring av staten, denne maktorganisasjon som skal ivareta retten og freden. Siden *Hegel* (rettsfilosofien fra 1821) har man tenkt tredelt: Familien (privatsfæren), sivilsamfunnet og staten. Den private sfære er det sted hvor borgeren kan slappe av, være seg selv, beskyttes, når han ikke er ute i den offentlige sfære. Sivilsamfunnet, eller den sosiale sfære, står så mellom det private og det offentlige.

Hvor finner vi så religionen? For Luther – på reformasjonstiden – er det ingen tvil om at religionen først og fremst er en offentlig sak. Den er nok privat i den forstand at det er individet som tror i sitt hjerte, men den utøves og bekjennes offentlig. Religionen har vel siden oldkirkens tid primært tilhørt den offentlige sfære, men har gradvis blitt en del av den private sfære. Samtidig har vi i Norge en statskirke og en offentlig religion. Kanskje kan man si at kirken tilhører den offentlige sfære, mens religionen er privat.

Reformasjonen er på en måte en forløper for det moderne demokrati. Luther hevdet at sann kristendom innebar den enkeltes tro og det allmenne prestedømme, snarere enn den institusjonaliserte kirke med dets presteskap. Slik trengtes en reformasjon i staten, en politisk reformasjon, der enhver borger i kraft av sitt statsborgerskap tilhører det allmenne prestedømme, og har adgang til det aller helligste, det vil si: det høyeste gode. Det er altså snakk om individualisering – ikke privatisering. Religionen er offentlig, slik politikken er det, men hvor politikken gradvis trekkes inn i staten, trekkes religionen inn i sivilsfæren (*Civil Society*).

Sekularisering og liberalisme

Det 19.årh. liberalisme førte altså ikke nødvendigvis til sekulære stater, men den førte utvilsomt til en sekularisering av de statlige institusjoner. I alle de land hvor man hadde ulike religioner og konfesjoner, fikk man nødvendigvis et religiøst frimarked, eller meningsfrihet. Og for å si det slik: når man først tolererte ulike religiøse oppfatninger, måtte man nødvendigvis også tolerere ikke-religiøse oppfatninger. Om ytringsfriheten gjaldt for metodister og katolikker, måtte den også gjelde for fritenkere og ateister. Men den økte religionskritikk skyldes da mer frihets-trangen enn motstanden mot religion. Hele frihetsbegrepet endret seg. I utgangspunktet var friheten tenkt som et middel, et middel for å oppnå rettferdighet, godt styresett, eller bedring av samfunnets og den enkeltes velferd generelt, eller det å tilfredsstille eller imøtekomme dissenteres samvittighetsnød. Men gradvis ble friheten et mål i seg selv, ikke et redskap, men et gode i seg selv.

Midt på 1800-tallet sto de etablerte kirkene steilt i mot liberalismen. Tydeligst viste dette seg i kampen mellom de liberale i Italia og Romerkirken. Den samme strid fant man også i Preussen, Østerrike, Spania og Frankrike – først og fremst i katolske land. Norge fikk strengt tatt en liberal konstitusjon i 1814, selv om religionslovgivningen hang fast i eneveldet. Enkeltpersoner og interessegrupper kunne nå utføre oppgaver som tidligere Staten hadde tatt ansvar for, og slik fikk vi alle slags foreningsdannelser. De ulike kristne organisasjoner og foreninger ble en viktig del av strukturen i det sivile samfunn. Egentlig var kristenfolket i Norge forberedt på parlamentarismen svært tidlig. Det kan med stor rett sies at misjonsforeningene og de kristne organisasjonsdannelser som vi fikk på 1840-tallet banet veien for demokratiets fremvekst i Norge. Tenk på hva medlemmer og ikke minst styremedlemmer lærte i misjonsforeningene. Det kan kalles oppdragelse til demokrati. Mange kristne støttet venstrebevegelsen, ikke minst på Vestlandet. På tross av prestenes motstand mot parlamentarismen, og de mange underskrifter på det konservative *Oproppet til kristendommens venner i vort folk* av 1883, så gikk kristne, og til og med prestene, snart

inn på parlamentarismens premisser, deltok i valgene, og fylte posisjonene.

Moderniteten preges først og fremst av funksjonell differensiering. Det differensieres mellom den politiske og den religiøse sfære, som den økonomiske, kunstneriske og vitenskapelige. De sekulære sfære frigjorde seg fra den religiøse kontroll og de religiøse normer. Ettersom religionen blir tvunget bort fra den moderne, sekulære stat, den moderne kapitalistiske økonomi og den moderne vitenskap, blir religionen henvist til den private sfære. En klassisk religionssosiologisk teori ville stoppet her, med samfunnets sekularisering og religionens totale privatisering. Men fra 1980-tallet skjedde mye som ikke stemmer med klassiske sekulariseringsteorier, en ny vektlegging av etnisk eller religiøs identitet.

De religiøse institusjoner og kirker nektet å innfinne seg med den tilbaketrukne rolle i den private sfære som de ble tildelt av spesialistene. Fra 1990-årene kan vi derfor tale om en reverserende prosess, en deprivatisering av religionen. Det er nødvendig å klargjøre eller fortolke fremveksten av offentlig religion i en rekke land i verden i dag, både i kristen og muslimsk støpping.

Politikk og offentlig religion

Vi har sett at begrepet politikk har endret seg svært fra Romerrikets tid, gjennom middelalderen, fremveksten av nasjonalstatene og frem til dagens åpne, demokratiske samfunn. Først i det moderne samfunn skjeller man tilstrekkelig mellom religion og politikk til å kunne tale om hvordan det ene påvirker det andre. Det å spørre hvorledes den kristne tro har påvirket enkeltemneskers politiske oppfatninger er en moderne problemstilling, som forutsetter det deltakende demokrati. Man kan nok spørre hvorledes den kristne religion har virket inn på makthavernes politikk på et bestemt sted og i en bestemt periode.

Kristendommen, som religion generelt påvirker politikk. Da tenker jeg ikke bare på den makt som ligger i den guddommelige autoritet, at man påvirker gjennom å hevde at man er Guds talerør eller forvalter sannheten. Kristendommen, som andre religioner, virker som en altomfattende virkelighetsforståelse, som vil prege de troendes holdninger i en

rekke spørsmål. Det finnes naturligvis forskjeller mellom de ulike konfesjoner i holdninger til det politiske; forskjeller mellom katolikker, lutheranere, reformerte og kvekere. Det finnes også forskjeller mellom de ulike religioner, forskjeller i politisk holdning mellom kristne, muslimer og buddhister for eksempel.

Med et blick på Vestens historie, med sin kolonialisering og triumfalisme, er det nyttig å minne hverandre om at kristendommen starter ved Kristi korsfestelse, ikke ved Konstantins seier ved den Milviske bro. Kristendommen er en religion bygd på den ytterste politiske maktesløshet, en dødsdømt fange, en henrettet oppvigler. Kristendommen gjennomlevde ti generasjoner som en liten, marginalisert gruppe, før den ble anerkjent som tillatt og så offisiell religion i Romerriket. Det kan sies at kirken er på sitt beste når den er forfulgt. Her finner vi en markert og grunnleggende forskjell mellom kristendommens og islams forhold til politikk. Den kjente Islam-forsker *Kenneth Cragg* sier det slik: «Islam did not speak from the Catacombs... It saw the way of truth as passing always through thrones.»³ En muslimsk leder i England uttrykte med stolthet: «Islam tilbrakte ikke sine første 100 år i ødemarken, tvert i mot kjempet alle Islams tidlige ledere seg frem til posisjonen som herskere over imperier.»⁴ Man kan da spørre om årsaken til at nesten alle muslimske stater er totalitære, mens nesten alle såkalte kristne nasjoner nå er demokratier. Kan det likevel være slik at der hvor kristne grunnverdier vinner frem, der vinner også demokratiet frem? Naturligvis henger dette også sammen med vestlige verdier generelt, knyttet til vår felles kristen-humanistiske arv. Men den radikale likeverdstanden som preger kristendommen har utvilsomt fått feste i vestlig tankegang. Det representative demokrati har ikke minst spredd seg de seneste 20 år. Av verdens 192 stater (2002) har 121 utviklet demokratisk styre. Av de 47 stater som kan sies å være muslimske, har mindre enn en fjerdedel utviklet demokrati.

	Muslim		Non-Muslim	
	1981	2001	1981	2001
Free	1	1	50	86
Partly Free	20	18	31	39
Not Free	18	28	42	20
No. of States	39	47	123	145

Political rights and civil liberties in Muslim and Non-Muslim states, 1981 and 2001.⁵

Avslutning

Gjennom kirkens historie ser vi at enkeltkristne har valgt ulike strategier. Noen har trukket seg helt tilbake fra denne verden, mens andre har forsøkt å delta aktivt i formingen av samfunnet. Ulik forståelse av teologi og ekklesiologi kan føre til ulike kirkelige strategier i forhold til maktstrukturer og politiske organer. Her er det stor forskjell på øst og vest, og på de ortodokse kirker, den romersk-katolske kirke og de protestantiske kirkesamfunn. I de såkalte østblokklandene overlevde kristendommen best der katolisismen sto sterkest, i Polen, Litauen og Slovakia. Årsaken er trolig katolisismens internasjonale, eller overnasjonale karakter. Kirken falt ikke sammen selv om den strevde lokalt. Men i tillegg overlevde den katolske kirke også best der den var knyttet til nasjonale verdier og nasjonal identitet. Vi kan se noe liknende dersom vi spør hvorfor den lutherske kirken beholdt en så sterk posisjon i det finske folk etter krigen. Årsaken er blant annet at man under krigen mot den antikkristelige stat (Sovjet), hadde kjempet både for fedrelandet og religionen, for *hem, tro och fosterland*.⁶ Religionen, og da spesielt den lutherske folkekirken, var blitt et sammensveisende element i forståelsen av nasjonal frihet. Den lutherske kirke legitimerte nasjonal motstand mot Sovjets kommunistiske imperialisme. Det burde være unødvendig å nevne Den norske kirkes rolle under krigen, og hvordan nasjonal og kirkelig identitet var knyttet sammen, slik Arne Fjellbu uttrykte det høsten 1945: «Alt som angår folket angår også kirken.»

Det er enkelt å finne eksempler på uheldig sammenblanding av religion og politikk, men vanskelig å hente erfaring fra historien som

blir oss til hjelp i dagens situasjon. Det kan likevel nevnes noen trekk i kristendommen som har betydning i møte med politikken. For det første finner vi en basis i troen på at enkeltmennesket er skapt i Guds bilde, og derfor har en enestående verdi. Dette gir enkeltmennesket et tilhørende ansvar overfor den skapende Gud. Dette leder videre til menneskerettighetene, som bygger på menneskets ukrenkelige verdi, på ytringsfrihet og samvittighetsfrihet. Dernest kan vi si at kristendommen er samfunnsorientert. Våre germanske forfedre la stor vekt på stammen og slekten. Kristendommen legger vekt på fellesskap i gudstjeneste og sakramentale riter. I det kristne Vesten har dette fellesskapet, og fellesskapet i familien vært bærebjelker i samfunnet. Vestlige verdier som frihet, demokrati, individualisme og likhet for loven er fremdeles verdier som kan forenes med en kristen overbevisning, og som finner sin begrunnelse i den. Men de såkalte vestlige, kristne verdier vil ikke kunne overleve uten at enkeltmennesker lever dem ut i tro, og uten at samfunn og politikk på ny realiserer dem.

Noter

- 1 Vi kan her kort peke på den aktuelle debatt om forskjellig tilnærming til Irak-krisen mellom Europa og USA, basert på forskjellene i tradisjon mellom Hobbes og Kant, spesielt i han Zum ewigen Frieden (1795).
- 2 Salme av Matias Orheim, NoS 750. Jf. Luthers bruk av ordet «Beruf», som betyr kall, og som gradvis gikk inn i det tyske språk som ensbetydende med «yrke».
- 3 K.Cragg: Defending the Faith, London 1997
- 4 Steve Bruce: Politics and religion, Cambridge 2003
- 5 The Freedom House Survey Team, «Freedom in the World 2002: The Democracy Gap»
- 6 Jens H. Schjørring (red.): Nordiske folkekirker i opbrud, Aarhus 2001

Bibelen og Midtøsten-konflikten

AV GENERALSEKRETÆR ROLF G. HEITMANN

Det er få tema som engasjerer oss så sterkt som spørsmål knyttet til den aktuelle situasjonen i Israel og De palestinske områdene. Kristne står også ofte steilt mot hverandre i spørsmål som har med forholdet mellom Bibelen og dagens Israel å gjøre. Mange vil mene at det ikke er noen direkte sammenheng mellom dagens jødiske nasjonalstat og de bibelske profetier, og at Bibelen bare kan anvendes på Midtøsten-konflikten slik den eventuelt kan anvendes på enhver politisk konflikt.

Andre vil mene at Bibelen og Israel er to størrelser som på det nærmeste henger sammen, også når vi relaterer til dagens konflikter i Midtøsten. Bibelen gir oss både forklaringen til dagens israelsk-palestinske konflikt, og hjelp til å forstå den. Til tider kan en få forståelsen av at konflikten er både nødvendig og villet av Gud, fordi den representerer en oppfyllelse av profetiene. Med Israels profeter som belegg, forsvares også Israels aktuelle politikk. Tiden vi lever i fremstilles som en viktig profetisk tid, der det viktigste ikke er å løse konflikter, men å velge side.

Midtøsten-konflikten kan selvfølgelig vurderes både historisk, folkerettslig og politisk.

Problematikken om hvem som har historisk rett til landområder, eller i hvilken grad folkeretten er tjenlig argumentasjon i konflikten er imidlertid ikke tema i denne artikkelen. Jeg vil heller ikke drøfte i hvilke grad dagens konflikt mellom israelere og palestinere er en religionskrig, eller på hvilken måte religiøse holdninger preger konflikten.

Bibelsyn og Israelologier

Min tese er for det første at vårt Bibelsyn,

inkludert profetiforståelse og synet på forholdet mellom GT og NT, vil prege vår forståelse av og holdning til Midtøsten-konflikten og Israel. For det andre preges vår forståelse av den jødiske nasjonalstat og konflikten ikke bare av vårt syn på staten Israel i bibelsk perspektiv, men også av vår forståelse av det jødiske folks status som Guds folk og Bibelens utvelgelsesteologi. Jeg vil også legge til at vår forståelse av Kristus som Skriftens sentrum og dialektikken mellom lov og evangelium som tolkningsnøkkel til Bibelens budskap, ofte synes å være fraværende når vi nærmer oss Israel-spørsmålet. Ulike israelologier synes å være viktigere tolkningsnøkler til Skriften enn de klassiske reformatoriske prinsipper.

1. Erstatningsteologi

Jeg fikk nylig spørsmålet om Israelsmisjonen leser Bibelen med erstatningsteologiens briller. Normalt ville jeg da svare at jeg ønsker å lese Skriften uten briller, men spørsmålet blir naturligvis da hva vi forstår med uttrykket erstatningsteologi.

Vi kan ikke unngå å registrere at det faktisk finnes mye erstatningsteologi i NT. Ikke minst Hebreerbrevet taler om Kristus som erstatning både av den gamle pacts offerpraksis og prestedtjeneste (Hebr. 8,6–13). Paulus taler også om at alle ting er blitt nye ved Kristus (2.Kor.5,17)

Det vi imidlertid vanligvis forstår med begrepet «erstatningsteologi» er at Kirken – i betydningen det ikke-jødiske gudsfolk – har erstattet Israel som Guds folk. Israel fullførte sin utvelgelse og tjeneste med Jesu komme, mens Gud gjennom Jesus har oppreist et nytt Guds folk: Kirken, eller «Det nye Israel». Alle

Guds løfter over sitt folk er dermed overført til Kirken, mens Israel sitter igjen med domsordene. Vi kunne nesten si at Gud har snudd opp-ned på sin utvelgelse. Israel, i betydningen det jødiske folk, er gjort til vantro hedninger, mens hedningene er «de nye jøder» som står under Guds løfter.

Den første konsekvensen en trekker av en slik israelologi er naturligvis at det ikke lenger finnes noen særskilte løfter verken for det jødiske folk eller for den jødiske nasjon. Gud har ikke lenger noen særskilt plan for Israel, og jøden må betraktes som enhver annen hedning (ikke-jøde). Staten Israel blir følgelig bare en pragmatisk og politisk løsning for det jødiske folk. Ifølge denne erstatningsteologien spiritualiseres landløftene i Skriften til ensidig å gjelde Guds rike og den nye jord.

Den jødiske immigrasjon til Israel som vi har vært vitne til de siste årene, kan heller ikke sees på som profetioppfyllelse eller som et ledd i Guds plan for kirken og verden. Tvert imot oppleves det ofte som en trussel mot bibelske idealer om fred og rettferdighet, fordi en slik innvandring kan få negative politiske konsekvenser i forholdet mellom israelere og palestinere.

Jesus-troende jøder som vil bevare og praktisere sin jødiske identitet og tradisjon møter liten forståelse, nettopp fordi det jødiske er erstattet av noe nytt. Messianske jøder blir en selvmotsigelse. En palestinsk prest mente at jøder som kom til tro på Jesus måtte slutte seg til en palestinsk menighet, for som kristen kunne en jo ikke lenger være jøde! Den kristne søskenkjærlighet og solidaritet vil naturligvis med en slik forståelse rettes mot palestinske kristne fremfor messianske jøder. Det ser vi også ofte når kristne delegasjoner besøker Midtøsten. En palestinsk teologi, formet ut fra deres historiske og erfaringsmessige kontekst, har derfor i stor grad preget det kirkelige engasjement i Midtøsten.

Slik trekkes også kirken ofte inn på den politiske arena, der en utfordres til å velge side. En rekke kirkelige uttalelser de siste årene har i så måte vært ensidig fordømmende overfor Israel og Israels politikk. Dette oppfattes i den jødiske verden som en bekreftelse på kirkens anti-judaistiske tradisjon og arv, slik den springer ut av erstatningsteologien.

Vi ser dessverre også eksempler på at klas-siske anti-jødiske uttalelser, slik de er sprung-et ut av kirkens dom over det jødiske folk, i dag brukes som beskrivelse av Israels politikk. Og motsatt: Kritikkk av Israels politikk, fremstilles ofte som en vesensbeskrivelse av det jødiske folk. Når staten Israel og det jødiske folk på denne måten identifiseres, vil Israelskritikken i beste fall grense til anti-semittisme.

Delvis som en reaksjon på denne teologien har det vokst frem andre israelologier som i ulike varianter vil fastholde at Israel fortsatt er Guds folk.

2. To-pakts teologi

Denne læren forutsetter at det jødiske folk er bevart hos Gud i kraft av utvelgelsen og pakts-inngåelsen på Sinai. På samme måte som i erstatningsteologien, hevdes det at Gud begynner på nytt – med et nytt folk – ved Jesu komme. Men i motsetning til erstatningsteologiens tilnærming om at jøder må bli hedninger for å være Guds folk, hevder en at jøde-dommen er en parallell vei til Gud for jøder. Selv om Jesu jødiskhet ofte understrekes, blir Jesus likevel primært hedningenes Messias.

Kristne med en slik forståelse av Israel, vil gjerne møte jøder til åpen dialog under forut-setning av at vi gjensidig har noe å lære av hverandre. Spørsmål om evangelisering og misjon er imidlertid uaktuelt, både fordi jødene alt er bevart hos Gud ved sin tro på løf-tet om Messias og paktsinngåelsen ved Sinai, og fordi jødene ikke skal blandes med andre folk i den kristne kirke.

Forståelsen av staten Israel i relasjon til de bibelske profetier, vil nok variere med en slik tilnærming. Staten Israel sees likevel som et tydelig uttrykk fra Guds side om at han vil bevare sitt folk. I denne israelologien møter vi derfor ofte et sterkt forsvar for staten Israel og stor omsorg for det jødiske folk.

3. Husholdningsteologien / Dispensasjonismen

En annen «to-folks» tenkning som har vunnet betydelig innpass i evangelikal teologi de siste årene er den såkalte dispensasjonismen, eller husholdningsteologien. Denne læren kjennetegnes ved at den deler historien inn i tidsepoker, basert på et endetidsskjema og

bibelsk kronologi. I dette skjemaet er det viktig, slik som i topaktsteologien, at Israel og folkeslagene holdes adskilt. Gud har to folk: Israel og Kirken. I den gamle pakt handlet Gud med Israel. Ved Jesu komme, ble imidlertid Israel satt inn på et sidespor, og Gud begynte sin handling med et annet folk: Kirken. Frem til Jesu andre komme lever vi altså i kirkens tid. Først ved Jesu gjenkomst vil Gud igjen begynne å handle med det jødiske folk. Da er menigheten rykket opp, og det jødiske folk vil være det dominerende og misjonerende gudsfolk, før Jesus kommer igjen for andre gang og forener sine to folk i det evige riket.

Opprettelsen av en jødisk nasjonalstat i 1948 var ifølge denne teologien problematisk. På den ene siden ønsket en å se staten Israel som et ledd i Guds handling med sitt folk. På den annen side skjedde dette altfor tidlig, ganske enkelt fordi vi fortsatt er i kirkens tidshusholdning. Forklaringen mange holdt seg til ble derfor at opprettelsen av staten Israel var en forberedelseshandling fra Guds side på den nye tidsalder: Israels tid. Staten Israel ble altså for mange selve endetidstegnet fremfor alle andre på at Jesu gjenkomst snart stod for døren. Derfor har en også forsøkt å tolke de ulike politiske hendelser i dagens Midtøsten inn i det profetiske og eskatologiske skjema.

Bibelen og nyhetssidene i avisen må leses side om side. Når Skriften på denne måten skal tolkes i lys av historien, fører det ofte til en tilfeldig og svermerisk bibelbruk som til tider kan ende i det rene eventyret. Alle mulige verdensbegivenheter og katastrofer trekkes inn i en profetisk eksesgese der alt relateres til Israel. Det bibelske fokus flyttes, og Israel blir Skriftens sentrum i stedet for Kristus. Retninger innen dispensasjonalismen har slik utviklet en ny og farlig «erstatningsteologi» der Israel erstatter Kristus: Det fører til at jødisk boligbygging i Samaria blir viktigere enn menighetsbygging i Tel Aviv. Landegrensene blir viktigere enn Bibelens etiske grenser og retningslinjer. Hjemvendelse til landet blir viktigere enn Israels omvendelse.

4. Adopsjonsteologien eller innpodningsteologien

Den israeologi som etter min mening samsvare best med Skriftens teologi er den vi

finner omtalt i Rom. 11 og Efes. 2. Her er det ikke primært tale om to gudsfolk. Heller ikke er det tale om et nytt gudsfolk. Tvert imot understrekes det at det er en rest i Israel som bekrefter utvelgelsen av Israel og representerer gudsfolkets kontinuitet (Rom 11,1 ff og 29). I dette Israel har vi ikke-jøder fatt medborgerskap ved troen på Jesus Messias. Kirken består altså, og må bestå, både av jøder og ikke jøder, som sammen er forsonet med Gud i Jesus Kristus. Utenfor dette gudsfolket lever fortsatt jøder og folkeslag uten del i de løfter og den velsignelse som er oppfylt og bekreftet i Kristus. Kirkens primære oppdrag er derfor å vitne for Israel og folkeslagene, slik at de alle kan dras inn i det gudsfolk som lever i troen på Jesus som Messias og Frelser (Rom 11,26).

I et slikt perspektiv kan vi ikke tale om et nytt gudsfolk, men snarere om et utvidet gudsfolk. Det innebærer at Israels utvelgelse ikke kanselleres, men snarere bekrefte (Rom. 11,1). Og dersom Israels utvelgelse bekrefte, bekrefte også løftene til Israel. Jesus er ikke kommet for å oppheve løftene, men for å bekrefte og oppfylle dem (2. Kor 1,20). Dermed må vi fortsatt regne med at det er en sammenheng mellom Israels folk og Israels land, slik dette kommer til uttrykk i Abrahams-løftet (1. Mos 12,1-3) og senere bekrefte i de bibelske skrifter.

En utvidelse av gudsfolket innebærer imidlertid også en utvidelse av løftene. Folkeslagene får del både i utvelgelsens oppdrag (Apg. 1,13-19 og 1. Pet 2,9-10) og i løftenes omfang. Slik må løftene både om frelse og land sees både partikulært om Israel, og universelt. Landløftene får altså i NT en utvidet betydning (Rom. 4,13), uten at dette opphever Guds spesielle plan med Israel.

Mange ser derfor opprettelsen av staten Israel i 1948, og den stadige hjemvendelse av jøder fra diasporaen, som en direkte oppfyllelse av de løfter som taler om at Gud vil samle sitt folk i fedrenes land. Hvorvidt den moderne og sekulære statsdannelsen i Midtøsten er den endegyldige oppfyllelse av løftene til Israel, skal vi likevel være noe forsiktig med å fastslå. Vi har for eksempel ikke sett så mye til den åndelige fornyelse av det jødiske folk som profetiene taler om i tilknytning til landløftenes oppfyllelse (5.Mos.30,6. Esek 36,25-26 og Jer

31,31–34). Uansett hvor sterkt eller svakt en vil understreke sammenhengen mellom profetier og landområder, er det naturlig å se jødernes tilbakevendelse til fedrenes land som en del av Guds plan med å bevare sitt folk, Israel.

Vi har ovenfor understreket kontinuiteten i gudsfolket i løftet perspektiv. Vi må også understreke at den samme kontinuiteten gjelder i Lovens perspektiv. Folkeslagene har ikke bare fått del i evangeliet, men er også i det nye gudsfolk forpliktet på lydighet mot Guds bud. I et kristent perspektiv må vi derfor også vurdere Israels politikk ut fra Guds Tora, det bibelske menneskesyn og nytestamentlig etikk. For staten Israel får dette blant annet konsekvenser for deres forhold til ikke-jøder i landet (2. Mos 22,21 og 3. Mos 19,33–34).

Skriften fremholder at det er Israels forhold til Gud som er det primære, også der løftet om land nevnes. Guds plan er altså ikke fullført ved noen form for statsdannelse. Når Gud fastsetter landegrenser for folkene har det ifølge NT et klart formål: De skal søke Gud. (Apg 17,26–27). Jeg har sjelden hørt dette argumentet fra Paulus sin Areopagos-tale i debatten omkring palestinsk statsdannelse. Men hvis det virkelig er slik at landegrenser er viktige for folkegrupperes gudsforhold, må kirken også kunne forsvare disse gruppenes rett til å leve innenfor egne grenser ut fra et bibelsk perspektiv.

Samtidig er det kirkens oppdrag å arbeide for at grenselinjene ikke blir høye murer der motsetninger og hat utvikles. Tvert imot pålegges vi å arbeide for fred og forsoning mellom mennesker (Matt 5,9). Et slikt fredsskapende arbeid i bønn og handling gjelder ikke minst vårt engasjement for Jerusalem og dens innbyggere (Salme 122). I et slikt fred- og forsoningsarbeid mellom folkegrupper i Midtøsten må det være riktig og nødvendig med en kritisk holdning til alt som vil bryte med Guds bud og bibelsk etikk, enten det skjer i Israel eller dets naboland.

I dag ser vi mange eksempler på at troen på Jesus forener jøder og palestinere. Nylig var ca. 100 palestinske kristne og messianske jøder samlet til en felles konferanse. Blant deltakerne fant vi en palestinsk familie fra Beit Jala som hadde opplevd hvordan israelske angrep hadde ødelagt hjemmet deres. Men

her var også en israelsk soldat som hadde gjort tjeneste i samme by. Et slikt møte skaper naturligvis sterke følelser, men samtidig også mulighet til oppgjør og forsoning. Budskapet fra konferansen var følgende: Vi trodde vi kom sammen fra to sider, men opplevde at vi tilhørte samme side. Jesu side. Han forener oss, selv om mye annet skiller.

Oppsummering

1. Midtøsten-konflikten kan ikke forstås, forklares eller løses ut fra et profetisk skjema, men må sees i lys av et samlet Bibelmateriale (Lov og Evangelium), der Kristus er Skriftens sentrum og tolkningsnøkkel (2. Kor.1,20)

2. All menneskelig holdning og handling overfor Israel, og fra Israel, må vurderes på bakgrunn av jødisk-kristen etikk.

3. Det hører med til det kristne kall og oppdrag å be og arbeide for fred og forsoning. Enhver bestrebelse som tar sikte på å skape fred, forsoning og rettferdighet er derfor i samsvar med Guds vilje.

4. Den fred evangeliet skaper mellom Gud og mennesker, skaper også nye hjerter som elsker medmennesker. Derfor er evangeliet indirekte fredsskapende. Den kristne kirkes viktigste oppdrag er derfor å forkynne evangeliet «for jøde først og så for greker».

Jødisk og islamsk ideologi i Bibelens land

AV TORLEIF ELGVIN

Folket og landet

Både jøder og muslimer hevder sitt krav på Bibelens land og byen Jerusalem. Begge er formet av sin historie i og med dette landet.

Israels folk har alltid forstått seg selv i relasjon til landet. Arkeologer og historikere kan følge israelittenes historie i Kanaans land fra ca 1200 fvt., og beretter om en etnisk og kulturell kontinuitet helt fra den tid. Fra kong Davids tid er Jerusalem et sentrum for israelittisk tro og tenkning. Ifølge GT hører landet Gud til, og er gitt israelittene til forvaltning. Jahve vil beskytte sin by Jerusalem, og bor med sitt nærvær i tempelet.

Helt siden det første tempel falt i 587 fvt. har det store flertall i folket bodd utenfor landets grenser. Nå møter vi israelitter som bor utenfor landet, men forstår sin identitet i forhold til Jerusalem og Judea – de kalles judeere (først langt senere bør dette ordet oversettes 'jøder'): «Glemmer jeg deg, Jerusalem, da glemme meg min høyre hånd!» Folkets fremtidshåp har mange fasetter. Et viktig element er håpet om en salvet Davidskonge som skal samle folket og innlede en ny velsignet tid for Jerusalem og landet.

Tre store opprør har bidratt til å forme israelittenes forhold til landet. Først makkabeeroppørret fra 167 fvt, som ville rense tempelet, Jerusalem og Judea fra syrisk avgudsdyrkelse og gi judeerne frihet til igjen å kunne følge sin *tora*. I omtrent hundre år styrte makkabeerne et eget jødeisk rike, som raskt omfattet hele Israels land. Galilea og Golan ble kolonisert ved en massiv innvandring av judeere fra øst. Under hanukka-festen minnes man siden folkets kamp, makkabeernes innsats og Guds hjelp.

Det store jødiske opprør fra år 66 evt. førte til at Jerusalem falt og tempelet ble lagt øde i år 70 (den siste festning, Massada, falt i år 74). I jødisk tradisjon er dette en av de tre store katastrofer som har rammet folket (de to andre er Jerusalem's fall i 587 og utdrivelsen fra Spania i 1492), og som alle skal ha inntrådt på samme dag, den niende i måneden Av. For den jødiske tradisjon begynner nå landflyktighetens tid.

Som historiker aner jeg at det siste opprøret, den messianske leder Bar Kochbas oppstand 132–135 evt., blir vel så skjebnesvangert for jødisk historie og tradisjonsdannelse. Langt flere (antagelig flere hundre tusen) later livet for romerske sverd enn under det forrige opprør. Det sentrale Judea gjøres *Judenrein*, jøder forbys å bo i Jerusalem. Romerne kaller provinsen Palestina ('filisterland'), Judea-navnet skal glemmes. Galilea og Golan blir de jødiske kjerneområder i landet. Først nå oppgis håpet om en snarlig gjenreisning av tempelet og selvstendighet i Israels land. Rabbinerne begynner langsomt den ideologiske omforming av jødisk tro, der bønner og barmhjertighetsgjerninger tar plassen etter tempelets blodige offer. Arbeidet frem mot Misjna og Talmud tar fatt.

Men i bønnene for hverdag og fest forblir det et hovedtema at Gud må gjenreise folket i Israels land, og la dem få erfare nasjonal selvstendighet og et nytt tempel. Gjennom alle århundrer synger folkets og synagogens poeter om Sion og håpet om å vende tilbake dit. Under den jødiske gullalder i det muslimske Spania synger dikteren og filosofen Jehuda Halevi (1086–1141) «Mitt hjerte er i øst, selv om jeg bor i vest,» «Når dine barn vender til-

bake til deg, Sion, er jeg harpe for dine sanger.» Dikteren blir drept under sin pilegrimsferd når han er kommet frem til Sions ruiner.

Det sterke jødiske nærvær i Galilea og Golan minker fra det femte århundre. Islams restriktive holdning til alkohol og vindyrking er en av faktorene som svekker det økonomiske fundament for jødisk bosetning i landet. Fra rundt år 500 overtar rabbinerne i Babylon det teologiske hegemoni, nå bor det flere jøder der enn i deres gamle land. Men i alle århundrer som følger bor det jøder i Israels land. Muslimske herskere gir dem også rett til å bo i Jerusalem.

Den store lærer Maimonides (1138–1204) som virker i Kairo, har fått nok av slike som står frem og vil være Messias. For ham har Messias fire kjennetegn: Han er en leder av Juda stamme som vil samle de landflyktige, gi folket frihet i landet, selv være et forbilde i guds frykt, og bygge tempelet på nytt.

Etter Maimonides regner de fleste jøder med at den store innvandring til landet først vil komme i den messianske tid, når Messiasfyrsten står frem. Først da er det tid for nasjonsbygging i Israels land. Men noen framme holder fast på det jødiske nærvær i landet. Kabbala-mystikken får snart et tyngdepunkt i Safed i Galilea. Her er de troende med på å bane veien for forløsningen. Når Sabbatai Zvi står frem som Messias i 1665, må kunnngjøringen nødvendigvis skje i Jerusalem. Men de fleste mister troen på denne Messias når sultanen presser ham til å bli muslim.

Sionismen

Det er faktisk kristne tenkere fra 1600-tallet av som taler tydelig om at Israels folk må vende tilbake til sitt land, for at Guds plan med dem kan nå sitt mål, og de kan komme til tro på Jesus som Messias. Britisk Midt-Østen-politikk på 1800-tallet var langt på vei formet av kristen sionisme. Utsendelsen av en jødekristen biskop til Jerusalem i 1841 ble sett på som et viktig tegn i jødefolkets restaurasjon. Og en anglikansk teolog var en sentral inspirasjonskilde for Theodor Herzl, den moderne sionismes far.

Den moderne sionisme ble båret frem av ikke-ortodokse jøder. De fleste innvandrerne fra Øst-Europa fra 1870 av var sosialister, mange med et ateistisk livssyn. En sekulær sionistisk bevegelse vokste frem. Men beteg-

nelsen 'sionisme' var ikke tilfeldig. Israels land er eneste mulige sted for jødisk restaurasjon og nasjonsbygging. Men ortodokse sirkler var fortsatt skeptiske til det sionistiske program.

I 1920-årene står det frem en jødisk tenker som endrer på dette. Sjefsrabbiner Abraham Kook snur på rekkefølgen i endetidens program. Han hevder at de sekulære sionister er sendt av Gud og er med på å berede veien for Messias. Først skal man bygge et jødisk samfunn i landet – gjennom det åpner man veien til forløsningens tid. Derfor er det legitimt for ortodokse jøder å støtte sionistenes gjenreisningsarbeid. Tankene til Abraham Kook og hans sønn, Zvi Juda Kook, får etterhvert stor betydning. Deres rabbinerskole influerer mange, de to blir åndelige fedre for Israels nasjonal-religiøse parti og for nybyggerbevegelsen på Vestbredden. Settlerne vet med seg, selv at deres gjerning hører den messianske gjenreisning til. Vi kunne gjerne kalle dem 'messianske jøder'. Ethvert kompromiss om landet blir her sett som forræderi mot Guds vei og nasjonens kall. Men jødedommen gir også rom for en rekke ultra-ortodokse grupper, i og utenfor Israel, som fortsatt er kritiske til det sionistiske prosjekt. De følger Maimonides' ledesnor, og vil ha Messias først.

Etter Massada i år 74 og Bar Kochbas nederlag i år 135 var det ikke kamp til døden som ble jødefolkets motto. Rabbineren Jochanan ben Zakkai ble talsmann for en annen linje; 'forhandle for å overleve'. Dét blir folkets viktigste navigasjonslinje gjennom nitten århundrer. Inntil sionistene fra 1945 av igjen tok opp våpnene, med Ben Gurion som talsmann for en stillferdig militær oppbygging, mens Menachem Begin ledet en gruppe med mer aggressiv væpnet taktikk for å få britene ut av mandatområdet. Etter statsdannelsen i 1948 hentes makkabeerne og Massada frem som inspirasjonskilder på nytt.

En moderne stat

Med få unntak har Israels ortodokse establishment ikke bidratt til sosialetisk tenkning i landet. Rabbinerne sitter fast i Talmuds etikk, som primært er en menighets- og familieetikk. Der nest er den en underdanighetsetikk, som finner veier for å innordne seg de vantro herrer i landet. Av gode grunner svarer ikke Talmud

på utfordringene en moderne stat gir: Hærmakt og politi, forsvars- og angrepskrig, majoritet og minoriteter, rettigheter for ikke-jødene i landet. (Michael Melchior hører til et lite mindretall blant de ortodokse, som tenker sosiale-tisk og taler for kompromiss og fredsvilje.)

Det er den politiske venstreside som har fungert som sosialetisk vekker. Her henter man frem profetenes ord om rettferd, og Bibelen ord om vern for de fremmede som bor i landet. På denne siden er man villig til å gjøre kompromisser om landet, og kan hente frem Salomo som eksempel. Han ga store deler av Galilea med tyve byer bort til kongen av Tyrus som tegn på sin allianse og som takk for assistanse med byggeprosjektene i Jerusalem (1 Kong 9:10–14). Slik kan det også i dag være rett å gi en del av løfteslandet til palestinerne innenfor en gjensidig avtale. Det siste er det også enkelte rabbinere som hevder: For å verge og spare jødiske liv kan vi nå gi fra oss land som er lovet Israel, så får heller den fulle restaurasjon vente til Guds tid og time.

I sin bok 'From Beirut to Jerusalem' peker den jødiske journalisten Thomas Friedman på Ben Gurions dilemma i 1947–48: 'Vi ønsker (1) en jødisk stat, (2) en demokratisk stat, (3) hele landet vest for Jordanelven. Realpolitisk er det ikke mulig å oppnå alle tre. Det bor for mange arabere vest for elven. Bare ved å inngå kompromiss om landet og godta en mindre del, der jødene kan komme i flertall, kan følgen bli en jødisk og demokratisk stat.' Og i 1956 følte staten seg sterk nok til å gi araberne i landet statsborgerlige rettigheter, selv om arabiske samfunn med god grunn har opplevd seg underprivilegert i dette jødisk styrte landet.

Dilemmaet dukker opp på nytt i 1967: Skal vi beholde hele landet vi har erobret? Der vil det jo snart være flertall av arabere – og av hensyn til verdensopinionen er det ikke mulig å kaste dem ut (selv om noen ultranasjonalister taler for en slik 'transfer'-løsning). Friedman påstår at israelske politikere fra 1967 av nektet å ta dilemmaet på alvor. Kun noen få sosialetisk tenkende røster har advart mot en stadig tydeligere vei mot et apartheid-lignende system, der arabere får mindre rettigheter enn jøder. Først Oslo-avtalen i 1993 moter Ben Gurions utfordring på ny: I prinsippet er man villig til å oppgi deler av landet og slik sikre

eksistensen til en jødisk stat som samtidig er demokratisk. Som har en stor ikke-jødisk minoritet, men ikke ønsker å styre et arabisk folkelegeme vest for Jordanelven, som snart ville bli flere enn jødene i landet.

Det er altså slik at jødisk tradisjon åpner for ulike, til dels motstridende syn på forholdet mellom landløftet, nasjonen og de andre folk i dette området.

Muslimene og landet

Hva former arabisk og muslimsk tenkning om landet og Jerusalem? Når trer de inn på scenen? Vår bibeloversettelse gir feilaktig inntrykk av at det finnes 'arabere' i periferien av Israels land og folk allerede i gammeltestamentlig tid. En rekke vers i Nehemja og 2 Krønikebok nevner nå 'arabere'. Men helt frem til Talmuds tid bør *aravi/aravim* oversettes med 'beduin', 'krigersk ørkenstamme', slik NO gjengir det i Jes 13:20. Noen arabisk nasjon finnes ikke i området. Men på nytestamentlig tid kan man kalle landområdene syd og øst for det bibelske kjerneland for Arabia, slik Paulus gjør i Gal 4:25. Dette var de krigerske beduiners område.

Muhammed forener ulike ørkenstammer, som gjennom islam for første gang begynner å forstå seg som en arabisk nasjon. Tidlig i sin profetkarriere hadde Muhammed påbudt bønneretning mot Jerusalem, men snart fikk Mekka denne plassen. I 639 erobrer muslimene Jerusalem, og snart besøker kalif Umar byen. Tempelberget renses og gjøres til et sted for muslimsk gudsdyrkelse. Sytti jødiske familier får tillatelse til å bo i byen.

Jerusalems eneste storhetstid under muslimske herskere er under omajade-dynastiet (660–750). Omajadene styrte fra Damaskus, og grunnleggeren Muawija ble utropt til kalif i Jerusalem. Samtidig residerer en konkurrerende kalif i den hellige by Mekka. Omajadene bruker Jerusalem for det den er verd i kampen om pilgrimer og hegemoni i de islamske imperier. Byen blir kalt 'Det hellige hus' (fra 900-tallet 'al-Quds', 'den hellige') – den er jo profetene Davids og Jesus' by. Den første meken bygges syd på tempelberget i 660-årene.

Koranen (17.1) forteller at Muhammed en natt ble ført i ånden til 'det fjerne sted' (al-aqsa) hvis omgivelser Gud har velsignet, uten

at det er tydelig at det tenkes på et konkret geografisk sted. For omjadenes hoffteologer er det gode grunner til å identifisere 'det fjerne sted' med tempelberget. Moskeen får navnet al-Aqsa, og all senere muslimsk tradisjon vet at det var her Muhammed gjorde sin himmelferd (Koranteksten beskriver heller ingen himmelferd). Tradisjonen er etablert når byggingen av Klippedomen tar til. I 691 står den ferdig og markerer stedet for himmelferden. Klippedomen har Katisma-kirken mellom Jerusalem og Betlehem som arkitektonisk forbilde og vil med sin prakt overgå de kristnes Anastasis (Gravkirken). Omjadene slår slik to fluer i en smekk, i og med at muslimene nå kan matche jøders og kristnes påberopelse av Jerusalem som hellig by og bønnested.

I senere muslimsk historie er det mye 'lip-service' når man taler om al-Quds. Mens Jerusalem neglisjeres i siste del av omjade-tiden og siden under vekslende islamske riker, er det Damaskus, Bagdad, Kairo og senere Istanbul som bygges og utsmykkes. Hovedregelen er at Jerusalem kun blir viktig når byen erobres av vantro – 'Islams hus' må ikke miste al-Quds. Da roper man på jihad, væpnet kamp for igjen å legge byen og landet under muslimsk styre. Dette gjelder korsfarertiden (1099–1187) og perioden fra Israels opprettelse i 1948 (man er ikke like hissig under britenes mandattid fra 1917). I korsfarertiden begynte også muslimske diktere (antagelig inspirert av jødisk tradisjon) å skrive pamfletter som lovpriser al-Quds, den første av disse ble faktisk skrevet åtti år før korsfarerne inntok Jerusalem. Men også på 900-tallet kunne geografen og historikeren al-Maqdisi fra Jerusalem tale om hjembyens strålende herlighet. Samtidig klager han over at det ikke er andre muslimske teologer og vitenskapsmenn i byen. Muslimer er en minoritet, de kristne utgjør flertallet, blant jødene er det den 'protestantiske' karaittersekten som er mest tallrik, med store skoler og mange lærde.

Den aktuelle situasjon

For islamske tenkere i dag forblir det en provokasjon at vantro jøder styrer et land som har tilhørt Islams hus, enda mer når al-Quds er på jødiske hender (selv om Israel lar muslimske lærde ha kontroll over tempelplassen). Det

eneste rette er at et slikt land har muslimsk styre, selv om muslimene godt kan være i mindretall der.

Howdan har det seg at arabiske land likevel taler for en fredsavtale med Israel og deling av landet? Muhammed inngikk en fredsavtale med sine fiender i Mekka, en avtale han senere opphevet. I analogi med det kan man også i dag inngå avtale om en kompromissløsning (som prinsipielt burde være uakseptabel), ihvertfall for en tid. Dette har vært Arafats linje fra 1993. Spørsmålet er om en tostatsløsning kan bli et akseptabelt kompromiss for det palestinske flertall. Og om en kompromissløsning vil fungere så bra at den i praksis får gode utsikter til å bli varig. For de fleste palestiniere er nok fred, rettferd og velferd viktigere enn islamske prinsipper. Kanskje man kan vise til Spania som eksempel. Størstedelen av den iberiske halvøy har tilhørt Islams hus, og det er ingen som idag kaller til jihad for å vinne Spania tilbake. Eller man kan nevne perioden 1229–44, da herskeren av Egypt og korsfarerne inngikk kompromissnettopp om Jerusalem.

I dag er det få utsikter til en kompromissløsning mellom to folk som ikke vil oppgi sitt krav på landet. I store deler av perioden etter 1993 har et flertall på begge sider ønsket et kompromiss, men hauer på begge sider har effektivt punktert dette. Det gjør ikke utsiktene bedre at islam spiller en mye større rolle under 'al-Aqsa-intifadaen' fra september 2000 enn under den første intifadaen (1987–92).

De tre monoteistiske religioner tenker ulikt om den hellige by. Krister Stendahl sier det slik: For kristne og muslimer er Jerusalem byen med pilegrimsmålene, hellige steder som er vigslet ved sentrale begivenheter i henholdsvis Jesu og Muhammeds liv. Den jødiske tro, derimot, er ikke bundet til 'steder', men til Landet. Ikke til det som skjedde i Jerusalem, men til Jerusalem selv.

Et sluttord om palestineres røtter i landet. Propaganda om at de har røtter tilbake til filistrene og kanaaneerne holder neppe vann. Samtidig viser undersøkelser fra 90-årene et genetisk slektskap mellom jøder, de fleste palestiniere og folket i Syria. Derimot skiller 32 % av palestinske muslimer seg klart ut – dette reflekterer muslimsk innvandring fra

den arabiske halvøy i århundrene etter Muhammed. Slektskapet mellom de andre kan forklares ut fra et felles opphav i gammeltestamentlig tid. En annen mulighet er å se palestinerne og syrere som etterkommere etter de første århundrers kristne i Palestina og Syria, med

et sterkt jødekristent innslag. At mange av dem er blitt muslimer etter århundrer med press mot *dhimmi*-minoritetene, er forståelig. Mindre forståelig er det at kristne sionister vil nekte arabiske kristne med jødekristne røtter del i landløftet til Abrahams ættinger.

SØNDAGSTEKSTEN

Astrid Sætrang Morvik, Kjell A. Skartseterhagen og Hilde Barsnes

3. søndag i faste

14. mars 2004

Prekentekest: Hebr 12,1–3

2 Sam 22,1–7; Luk 4,31–37

Mellom selvsikkerhet og motløshet

«...Vær oss nær i alle fristelser, bevar oss fra selvsikkerhet...» Jeg ser for meg en gudstjenesteforsamling hvor det blant andre er noen unge mennesker som er kommet i anledning dåp og fadderjerning. Ordene i kollektbønnen må lyde underlig i ørene deres. Hva tenker *de*? Er det ikke nettopp *selvsikkerhet* vi prøver å oppnå når vi er unge og vil opp og fram? Det er mange nok av oss som har en fortid fylt av usikkerhet og kompleks. – Hjelp meg til større trygghet, gi meg selvsikkerhet! er vår bønn.

Men tredje søndag i faste har også en annen side: «Tenk på ham som holdt ut en slik motstand fra syndere, så dere ikke blir trette og motløse.» (Hebr 12,14.) Motløshet. Det er nok mange som kjenner at motløshet er et større problem enn selvsikkerhet. Men så begynner jeg å lure: Finnes det en skjult sammenheng mellom selvsikkerhet og motløshet?

Til teksten

Aktuell tematikk og adressat

Hebreerbrevet er ikke som andre brev. Uten adressat og vanlig brevinnledning, kan man

tenke seg at dette opprinnelig var en preken til en spesiell forsamling. Av tematikken forstår man at brevets siktemål er å bevare kristne fra å falle ut av sin tro og sin menighet. Dette er en reell fare, får vi vite: Tilhørerne er kristne som har mistet mye av sin frimodighet og tenderer til å svikte menigheten (10.25). Virker det kjent? Om ikke adressaten oppgis svart på hvitt i dette brevet, er det desto større grunn å ta budskapet til seg. Jeg ville ikke bli forundret om jeg fikk vite at den anonyme brevskriveren nettopp har prøvd å sikte seg inn på en gjennomsnittelig menighet i Den norske kirke!

Kontekst

Vår tekst står i følgende sammenheng: Hele kapittel 11 er en komprimert *trashistorie*, dvs. en oppsummering av bibelhistorien og store troshelter fra Abel og framover. Det er disse heltene som forfatteren i kapittel 12 omtaler som *en sky av vitner*. Teksten som følger fra 12.4 er en formaning om å gjøre større motstand mot synden. Forfatteren er ikke imponert over det han har hørt om denne menigheten i så måte: «I kampen mot synden har dere ennå ikke gjort slik motstand at det gjaldt livet.» Samtidig forsøker han å sette synden inn i en meningsfull ramme: Fristelser til synd (og til motløshet på grunn av lidelse?) tjener til å oppdra kristne, «for Herren tukter den han elsker» (v.6).

Vårt løp – Kristi løp

V. 1: Teksten fastslår at det å være en kristen er en kontinuerlig kamp mot «alt som tynger og synden som så lett henger seg på oss.» Med andre ord; det er lett å bli motløs, og fristelser er det nok av. Men det gjelder å holde ut i et løp som er lagt opp for oss. Denne formuleringen bekrefter tanken om at det først og fremst er Gud som handler med oss mennesker, og at han har skapt oss til gode gjerninger for at vi skulle gå inn i dem (Ef 2,10). Men livet som kristen er mer enn å kjempe i motbakke, det er mer enn å gjøre en rekke gode gjerninger; her snakkes det om et helt løp som vi skal holde ut i. Jeg får assosiasjoner til idrettsarenaen hvor treneren følger med på sidelinja, heier på oss og tar imot oss når vi passerer mållinja, jf. Fil 3,12–14 og 1 Kor 9,24ff.

V. 2f: Midt i det løpet som er lagt opp for oss, blir vi minnet om det løpet Jesus fullførte. Han er vår «trener», vår inspirator og den som tar oss i mot ved veis ende. Å være kristen er å ha blikket festet på Jesus. Jesu lidelse, død og seier er inspirasjonen til å stå på og ikke bli trette og motløse. Leseteksten, 2 Sam 22,1–7, er en annen måte å si det samme på.

Til uttrykket «ham som holdt ut en slik motstand fra syndere» (v.3): Se for eksempel det som skjedde i synagogen i Kapernaum, jf. evangelieteksten Luk 4,33ff.

Til prekenen:

Fra selvsikkerhet til trygghet

I arbeidet med denne teksten ble deler av min egen troshistorie påtrengende. Jeg vil ikke påstå at de følgende refleksjoner er relevant for alle, men kanskje kan flere enn jeg ane en sammenheng mellom erfaringer i et kristent ungdomsmiljø og den likegyldige holdningen mange kristne har i dag til menighetens fellesskap og gudstjenesten.

Om selvsikkerhet

Jeg fikk straks piggene ut da kollektbønnen fra første strak så fast at her er det fare på ferde: «Bevar oss fra selvsikkerhet...» Jeg er oppdratt i en livsbejaende kristen tradisjon. I mitt ungdomsmiljø ble det fokusert mye på at vi er skapt som hele mennesker. Alle evner skulle brukes, alle uttrykk var like legitime i det kristne arbeidet. Fordømmelse var ut, akseptasjon

var inn. «Kom som du er, vi aksepterer deg her!» Paradokset er bare det at midt i denne kulturåpne, kristne ungdomskulturen, var jeg full av komplekser og fryktelig usikker. Presset til å være kul var like reelt den gang som det sikkert er i ungdomsmiljøer i dag, kristne som sekulære. Å være kul er å være selvsikker, og jeg drømte om å bli selvsikker. Er det galt å være selvsikker?

Om å tynges ned

Veien fra usikkerhet til motløshet og følelsen av å være tyngt ned (nedtrykt), er ikke lang. Det merker jeg hver dag. Når jeg blir usikker på meg selv; på min gjennomslagskraft og mine evner, da blir jeg motløs: – Det nytter ikke, sukker jeg. Så hvis vi tenker oss at det er mange i menigheten som er usikre, motløse og nedtrykte, da blir det ikke mye til menighet! Nei, bevar oss fra usikkerhet og motløshet! – La oss legge bort alt som tynger, sier forfatteren.

Om synden

Hva er synd? En ting er sikkert: Den henger seg virkelig lett på oss. Her er forfatteren bunn realistisk. Enten vi er kristne eller ikke, er vi like utsatt for fristelser, og ingen av oss er fri fra å falle for dem. Det er ikke stor forskjell på meg og annet godfolk når det gjelder etiske valg: Mitt forbruk er bra høyt, min nestekjærlighet begrenser seg som oftest til vennlig imøtekommenhet. Noen virkelig offer gjør jeg sjelden, og i kampen mot synden har jeg ennå ikke gjort slik motstand at det gjaldt livet... – Legg vekk synden, sier forfatteren.

Om å stole på seg selv

I mitt kristne ungdomsmiljø var fokuseringen på enkeltmennesket langt sterkere enn fokuseringen på Jesus. Miljøet oppfordret til å prøve ut de evner man hadde. Mange tok store skritt mot større selvtilit. Det var bra. Samtidig opplevde jeg en slagside hvor det å få prøvd seg i nye roller ble viktigere enn det å se hvilken rolle Jesus spilte i livet. Og mens noen fikk utvikle seg og selvsikkerheten økte, forble mange anonyme i mengden. Det er ikke lett å stole på seg selv. Det krever stor tro å være selvsikker! Veien fra selvsikkerhet til usikkerhet er ikke lang. Veien fra de selvsikre til de usikre er fryktelig kort.

Om å stole på fellesskapet

Fellesskapet kan være den sky av vitner som har gått foran oss. Fellesskapet er også den sky av vitner vi har omkring oss. I samme åndedrag som forfatteren litt tidligere i brevet påpeker at noen holder seg borte når menighetens samles, (10,25) understreker han hvor avgjørende det er for den troende å møte kristne søsken. V. 24: «La oss ha omtanke for hverandre, så vi oppløder hverandre til kjærlighet og gode gjerninger.» Å komme sammen gir ny giv og glød. Å være fraværende fører til lunkenhet og vakkende tro. Å tro at man kan klare seg uten fellesskapet, er feilslått selvsikkerhet. Veien fra selvsikkerhet til usikkerhet og så til motløshet er skremmende kort. Fri oss fra den selvsikkerhet som sier at vi klarer oss uten de andre!

Om å stole på Gud

Å være kristen er å tro på ham som er troens opphavsmann og fullender. Å være kristen er per definisjon å legge vekk egen selvsikkerhet og selvtilstrekkelighet og satse fullt og helt på Jesus. Vi har to muligheter: Stole på seg selv og ende ut i motløsheten, eller stole på Gud og finne tryggheten. Veien fra selvsikkerhet til trygghet går via Jesus.

Konklusjon

Det finnes ingen enkel måte å få kristne tilbake til gudstjenesten og fellesskapet. Men vi som har kommet sammen tredje søndag i faste, skal i hvert fall ikke gå tomhendte hjem! Vi skal ha møtt Jesus og sett lenge på Ham som er troens opphavsmann og fullender. Veien tilbake til fellesskapet begynner når de som er blitt tent på ny går ut og henter inn de som er blitt borte underveis. Veien inn i fellesskapet for unge mennesker, starter i miljøer hvor Kristus blir forkynt og får en selvsagt plass i sentrum. Da vil han også bli trodd og etterfulgt.

Til Gudstjenesten: Fra usikkerhet til nytt mot
Målet med gudstjenesten må være å hjelpe den enkelte og menigheten som helhet til å slutte å fokusere på egen tilkortkommenhet og i stedet løfte blikket mot Jesus, for eksempel gjennom denne salmen i S97 57; Atterløysar, guddomsdrott! – En mektig salme som menigheten gjerne kan øve inn, S97 59, Dyraste Jesus, deg vil eg elske og S97 54. Jeg

løfter mine øne opp til fjellene. Fokus på menigheten er også naturlig, for eksempel gjennom NoS 533; Kristne, la oss søke sammen og–NoS 603, Korn la oss kjærleg vandre.

ASTRID SÆTRANG MORVIK
kapellan i Lunner

4. søndag i faste (Midtfaste)

21. mars 2004

Prekatekst: 2 Mos 16,11–18

1 Kor 10,1–6; Joh 6, 24–36

En søndag for den glade kristendom

Midtfaste er et kjært barn i og av fastetiden, og kjært barn har som kjent mange navn: *Laetare* – *Gled dere!* Bakgrunnen er Jesaja 66,10. Vi har gjennomført en del av fasten – halve sågar – og vi trenger maten og gleden for å gjennomføre løpet og stå i kampen. *Brødsøndag* og *mannasøndag* er muligheter, men kanskje det går bedre med «glad kristendom» eller «fest i fasten». Tema er brød, ja mer «livets brød». En intimasjon kan vekke appetitten på prekenen! Det handler ikke bare om brød i dag, men om det rette livets brød; Det handler ikke bare om vekkelse men appetittvekkelse!

Teksten.

Alle tre tekstene utdyper tema – brød – næring – for legeme og sjel, for tid og evighet. Det har vært sentraltema i urkirkens forkyning. Vår andrerettetekst følger opp brød-underteksten (Johs 6,1–15) som er første rekkes tekst. I sin kommentar siterer C.K. Barrett som innledning til avsnittet 6,22–59 Philo som forteller at når Moses henter de ti bud ute i ørkenen og ikke i en by, så er det for å understreke at de ikke er hans eget verk men Guds. For med denne målsetting fører Moses folket ut i ørkenen – hvor deres mangel på mat og

drkke på en mirakuløs måte blir kompensert med mannaen og noe senere i teksten «vannet fra klippen». Begge «elementer» tas opp igjen – i Johannesevangeliet som nøkler til dypere inngang i Kristusmysteriet (livets brød og livets vann): Jesu egen undervisning om seg selv.

Jesus innleder sin forkynnelse med å henvisne til sitt store vidunderlige brødunder og det ryktet som har spredt seg. Han er nærmest anklagende – «dere søker meg fordi dere spiste av brødene og ble mette» – det er altså magen som er tilfredsstilt og dere burde heller arbeide for «den mat som består og gir evig liv». Menneskesønnen kan gi dere denne maten fordi han har Faderens autorisasjon («segl»).

Med denne lekse rett i fleisen spør de arbeidsløse etter hvilke jobboppdrag denne underlige arbeidsgiver har å by fram og de får svar: «Tro på ham som Gud har sendt». Under henvisning til fedrene og Moses spør nå de himmelfalne hva han har å stille opp med av tegn som gjør en slik anbefaling troverdig. Jesus svarer med å detronisere Moses til fordel for Faderen selv; – Det var ikke Moses men Faderen som sendte brødet fra himmelen og han er den samme i dag – og han sender brødet også nå – det er «jeg». Guds brød er nemlig det som kommer ned fra himmelen og gir verden liv. Den som kommer til Jesus skal ikke hungre eller tørste. Vår prekentekest avsluttes med en negativ kommentar om tilhørerne mens Jesu egen preken fortsetter med ordene vi blant annet kjenner fra gravferdstekstene «den som kommer til meg vil jeg ikke støte bort».

Scenen har noe i seg som ligner på den første opptreden i synagogen i Nasaret. Det oppfylles i stunden – samtidighetens situasjon med teksten – : Jeg – nå! Det er «*The power of NOW*» som gjelder! Det er jeg som er brødet – det gir liv til alle som kommer. I begge tilfelle er det forargelse og hente – murring – og igjen er vi tilbake i Mosesfortellingen og folkets murring. Det er klare paralleller hele tiden og Jesus utvikler temaet om seg selv som livets brød videre (før og etter vers 48 i samme kapittel).

Skisse til en glad preken

Gled dere i Herren alltid.

Brødets under. Vi baker brød.

Gud baker brød i himmelen men gir det til oss på jorda! Igjen vil jeg si: Gled dere!

Matfatet

Livets brød legges i et matfat i brødhuset = Kristus legges i krybben i Bet le'hem.

Nå legges han i matfatet kalt kirken – hans legerne i verden.

Igjen vil jeg si: Gled dere!

Vandringen

Brødets livsnytere er pilegrimsvandrerne.

De er på rett side av det som virkelig stengte.

Vi er på rett side av vannet – dåpen.

Farao nådde oss like ved stranden men tok oss ikke igjen.

Igjen vil jeg si: Gled dere!

Solidariteten

Ett i brødet.

Brødet binder hele verden sammen.

Solidaritets mysterium: Brød for verden.

Mat for livet og mat for det evige livet.

Igjen vil jeg si: Gled dere!

Tro og gjerninger

Tro er gjerning og gjerning er tro i teksten. De smelter sammen i teksten og i livet.

Troen på ham som er livets brød fører til at vi deler det brød som han oss gir og vårt daglige brød. Gled dere i troen, over troen, del troen og skap en bedre verden. Igjen vil jeg si: Gled dere!

Det daglige brød

Gi oss i dag vår daglige brød. Igjen og daglig igjen og igjen vil jeg si: Gled dere!

Glade LAETARE-salmer

Her er noen:

89,1–2, 265, 655, 719, 884, og fra Salmer 1997: 88, 100, 106.

Mer til prekenen:

Brødets under

I Brødet er hele kosmos bakt inn i konsentrert form; – Sola, vinden, skyene, stjernetakene, vannet, varmen, kulturen, kunnskapen. Et brød er et under egentlig. I Kristus er på samme måte som i brødet guddommen «bakt inn». I hans liv og tjeneste, forkynnelse i ord og gjerning og hans seierrike død og oppstandelse og himmelfart. I nattverdrødet møtes Kristus og brødet og blir livets brød for oss. Vi blir samtidige med Jesushendelsen i Det nye testamente. *The power of NOW!* Vi får samtidighet med evigheten! La prekenen bli en bordtale!

Matfater

I Nidarosdomen troner hver av testamentenes forgrunnskikkelser i hvert sitt glassmaleri – en stor rund «medaljong»; – Kristus på sørsida, solside, og Moses på nordsida – over de andre glassmaleriene som forteller de mest kjente bibelhistoriene fra hver bibelbok. Hele kirka blir slik et gedigent matfatabernakel hvor fortellingene er åndelig føde i verdens ørkenland. Hit til kirkene våre får vi komme for å hente næring for våre liv; *Fra kilder utenfor oss selv (Ellingsen)*. Brødet fra himmelen er bakt inn i gudsordet. Det ordet som ble menneske og tok bolig iblant oss. Det forvaltes nå av kirka, Kristi legeme i verden. I ord og sakrament møter livets distributør oss vandrere med kraftfor til evig liv!

På riktig side

Tekstene formidler en visjon av menneskelivet under nåden. Vi er på vandring – i ørkenen – men på rett side av vannet som skilte – Gud har ført oss igjennom som han gjorde det med Moses og folket; Både jøder, grekere, totninger og hedmarkinger. Vi er på riktig side – av dåpen – nå gjelder det å hente næringen som er næringsrik nok til at løpet kan fullendes og seieren vinnes. Dette er dagen som Herren har gjort for en sentralforkynnelse om «ord og sakrament».

Brød for verden

For ingen av oss lever for seg selv (Rom 14:7).
«*Nunc lento sonitu dicunt, Morieris. Nå, når klokken ringer mykt for en annen, sier den til meg: Du må dø.*» Slik innleder prestepoeten John Donne sin berømte preken som både Hemingway og Thomas Merton har hentet boktitler fra! Og vi sier i dag på midtfastesøndag: Du må derfor spise livets brød slik at du kan leve om du enn dør! La oss høre litt mer av prekenen til Donne:

En preken fra 1600-tallet

Tenk deg at den som klokkene ringer for er så syk at han ikke begriper at de ringer for ham. Kirken er allmenn, universell, og så også alle hennes gjerninger. Alt hun gjør tilhører alle. Når hun døper et barn, angår denne handling meg, for dette barn er dermed forbundet til det hode som også er mitt hode og skrevet inn i det legeme som også jeg er et lem på. Og når hun begraver et menneske, angår denne handling meg; Hele menneskeslekten er av en for-

fatter og er ett bind. Når ett menneske dør blir ikke ett kapittel revet ut av boken, men oversatt til et bedre språk; – Og hvert kapittel må oversettes slik; Gud gir arbeid til forskjellige oversettere; Noen oversettes av Alder, andre av Sykdom, noen av Krig, andre av Rettferdighet; Men Guds hånd er i hver oversettelse og hans hånd skal binde alle de spredte blader sammen igjen i det bibliotek hvor hver bok skal ligge åpen for den andre: Slik som derfor klokken ikke ringer bare for predikanten men for hele menigheten, slik ringer klokken for oss alle: men dog mer for meg som er brakt så nær døren på grunn av min sykdom...

Intet menneske er en øy. Fullstendig i seg selv. Hvert menneske er et stykke av kontinentet; En del av det hele. Hvis en jordklump vaskes vekk av havet er Europa mindre. Hvert menneskes død gjør meg mindre fordi jeg er en del av menneskeheten. Derfor: Send aldri bud for å spørre etter hvem klokken ringer for; Den ringer for deg!

Laetare!

Fortsettelsen lyder: Derfor kan Jesus dø for alle. Og som oppstanden dele sin død og oppstandelse ut som livets brød til alle menneskesønner og menneskedøtre – spesielt sine minste søsken. Midtfastesøndagen er en dag for solidaritetsmysteriet mellom menneskene – som aldri når til større dybder enn i kristendommen. Menneskerettighetene er ikke fra Nitten Førtiåtte men fra Matteus Femogtjue. «Sol-skinns og brød og ånd eies av alle!» (Nordahl Grieg)

Laetare!

KJELL A. SKARTSETERHAGEN
sokneprest i Nittedal

Maria Bodskapsdag

28. mars 2004

Preiketekst: Luk 1,46–55

Jer 33,14–17; Ef 1, 3–6

Ei svimlande oppleving – heilt sprøtt!

Maria, ropar engelen – Maria!

Og ho får eit kall eller ei oppgåve frå Gud. Du skal bli mor til Jesus, Guds son.

Engelen som kjem til henne – ho blir forskrekka – litt redd. Kva skal det her bety?

Ho skal bli mor, greit nok det, det hadde ho for så vidt tenkt seg – om enn ikkje heilt enno. Men Guds son, ho tør nesten ikkje seie orda høgt, tenk om, – var det sant? Hadde det skjedd? Hadde ho drømt? Nei, ho hadde ikkje det.

Kva med Josef? Han kom aldri til å tru på henne! Litt av ein historie å skulle fortelje om korleis ho var blitt gravid.

Det må ha vore ei heilt svimlande oppleving – heilt sprøtt!

Så berre dagar etterpå drar Maria til Elisabeth, engelen hadde jo sagt at Elisabeth også var med barn. Maria trengte vel nokon å snakke med – nokon som kanskje ville forstå.

I det dei møttes så hoppar Elisabeths barn i magen hennar av fryd, og utan at Maria seier noko, stadfestar Elisabeth det som Maria har opplevd.

Det er faktisk sant!

Dette er ein fantastisk historie om byrjinga på Jesu liv.

Himmel og jord møtes – tid og evigheit, eller evigheita som møter tida.

Jesus kjem til oss på ein heilt utruleg måte!

I Forkynnaren 3:11 står det: «Jamvel evigheita har han lagt i hjarta deira. Men dei skjønner ikkje det verk som Gud har gjort frå fyrst til sist.»

Akkurat som når Jesus blei unnfanga i Marias mage, møttest tid og evigheit. Så har også vi menneske evigheita i våre hjerte. Gud har lagt den der, men vi fattar det ikkje, akkurat som vi ikkje fattar at Gud kunne bli menneske og komme som eit barn.

Vi er skapt med eit minne om evigheita i hjerta våre, men vi har vanskeleg for å skjønne det, for det er så mange ting som stenge for det: motløyse, liding, vondskep, makt og krig.

Men Gud kom! Til deg!

Så er det ikkje berre Marias namn som blir ropt, men også ditt namn.

Kan du høyre det?

Lovsangen!

Vår tekst begynner medan Maria er på besøk hos Elisabeth. Midt i alt det som hadde skjedd fekk ho noko å snakke med, nokon som forstod dette underfulle som hadde hendt henne, og nokon som stadfesta det heile. Det var ikkje berre ein drøm, men noko som verkeleg hadde skjedd. Det må ha vore fantastisk for Maria å møte Elisabeth. Hjerte hennar fyllest med lovsang, Marias lovsang.

Luk. 1:46–55 kan delast i to: 1:46–50 og 1:51–55. Første delen handlar om Maria, andre del gir ei universell tyding av at Marias oppleving gjeld alle menneske. Marias lovsang er på mange måtar ein refleksjon over korleis Gud er aktiv når Jesus vart til. Versa har mange GT-parallellar, ikkje minst til Hannas lovsang i 1. Sam. 2:1–11. Dei er frå ei gresk kjelde som er før-Lukas, bortsett frå vers 48. (sjå nedanfor vers 48.)

Vers 46–47: Maria lovpriser Herren for det han gjer for alle kvinner og menn gjennom dette barnet som veks i hennar mage, frelsaren.

Vers 48: Det kan verke sannsynlege at dette verset er eit vers som Lukas har sett inn i det som synest å vere ein tradisjonell lovsang, og det viser tilbake på vers 1:38. På den måten vert denne lovsangen knytta endå tettare opp mot den nye settinga den vert sett inn i. Den tek også opp det som er eit viktig tema hos Lukas, nemleg at Jesus kom til dei som var lågt på rangstigen i samfunnet også. Jesus skal bli født av ei ring tenestekvinne. Slutten av verset «Alle slekter skal prise henne sæl» viser ei akseptering av den bodskapen engelen gav Maria. Ho vil gjere dette som engelen bad henne om, og ho har gripe noko av kven dette barnet er, nemleg vår frelsar.

Vers 49: Verset kjem som ein kontrast til det føregåande, og vi ser tydeleg forskjellen mellom den ringe Maria og den heilage, mektige og store Gud.

Vers 50: Dette verset er avslutninga på den første delen, og innleiinga til den delen av lovsangen som omhandlar kva Gud har gjort for

alle menneske, alle som frykter Gud.

Vers 51–53: Her møter vi på nokon problem. Lukas brukar 6 verb i aorist (fortid), vers 51: gjorde storverk og spreidde, vers 52: støytte og ned og lyfte opp, vers 53: metta og sende bort. Det er vanskeleg å sjå korleis Jesu unnfanging kunne innebere alle desse tinga i fortid. Derfor finnst det ulike forklaringar på dette. Men det kan forståast som Guds vanlege måte å handle på, eller profetisk: snakke om framtida som om den allereie var her. Guds rike er midt i mellom dykk. Allereie og endå ikkje. Denne aoristen uttrykker ei spenning du kan bruke i preika di.

Vers 54–55: Her er vi tilbake til temaet om Guds truskap. Gud bygger frelseshistoria på dei gamle løfta til Abraham, men å vere Guds folk har ikkje lenger berre med etnisk opphav å gjere. Guds gåve er til alle menneske.

Forkynning med lovsang!

Dette er ein dag for å bli i lovsangen og la den prege preika. Det er ein festdag i kyrkja vår og det skal få vere det.

Ein måte å bygge opp preika på kan vere å la lovsangen tone også i preika, ikkje berre gjennom ord, men også gjennom tonar. Kva med å bruke NoS 118, «Alle kilder bryter frem i glede» bygge opp preika rundt den. Enten kan ein få ein solist til å synge, eller la kyrkje-lyden synge som svar på det som blir sagt i preika.

Skisse:

1. Innleiing som setter Marias lovsang inn i samanheng, med engelen Gabriels bodskap til henne og hennar møte med Elisabeth. Fortel med eigne ord desse hendingane.
2. Første vers: Alle kilder bryter frem i glede.
3. Lese dagens tekst.
4. Halleluja! Gripe tilbake til dei løfta som har blitt gjeve. Vers 55. Noko nytt er i ferd med å bryte fram.
5. Vers 2: Skriftens skjulte ord og dunkle løfter.
6. Kva har det med oss å gjere i dag. Korleis kan vi lære å synge Marias lovsang? Kva betyr det at han blir eit svakt og ubeskytta foster? Nådens under mot verden. Kan vi høyre at også vårt namn blir sagt?

7. Vers 3 og 4: Å, Maria, lær meg dine sanger!
8. Korleis kan vi alltid ha kjelda vår hos Jesus?
9. Vers 5: Alle mine kilder er hos Jesus.

Ein annan spennande synsvinkel på Maria Bodskapsdag er å gå vegen om Josef. Kva tenkte han om alt dette som hende? Ved å bruke han, har vi eit menneske som er lett for oss å identifisere oss med. Ein som stod litt på utsida av alt det svært underlege som skjedd. Ein som plutsleg oppdaga at den han skulle gifte seg med allereie var gravid, og det var ikkje hans barn. Så kom ho med den geniale forklaring at det var Gud som hadde gjort henne gravid. Den hadde vel vore i drygaste laget for dei fleste av oss å svelge. Men Josef valde å tru på Maria, og tru på Gud, etter at han hadde kome til han i draum. Slik sett er Josef på mange måtar eit førebilete for oss. Den første som trudde at det var noko heilt spesielt med dette barnet som Maria bar. Eg trur det å bygge opp preika som ein dialog eller der dei begge fortel si historie kan vere noko som hjelper oss å kome på innsida av denne hendinga. La oss undre oss saman med Maria og Josef, og samtidig ta del i den trua og tillit til Gud som dei viser, og på den måten denne dagen også stadfeste vår eiga tru på han som kom til oss.

Til gudstenesta

Slik eg har vore inne på før tykkjer eg at denne gudstenesta skal vere prega av nettopp lovsangen. Skap ei gudsteneste med løft, glede og takk i.

Her har eg noko forslag til ei knippe med lovprisningssalmar: NoS 1, 12, 71,80,118, 119, 656 (nattverd) Salmar 97: 13, 88,103,121. Legg spesielt vekt på takken i bønene denne dagen. Gleda over fått noko stort, og takken heng nøye saman.

HILDE BARSNES
barne og ungdomsprest
i Bergen KFUM-KFUM

FRA BISPEDØMMERÅDENE OG KIRKEDEPARTEMENTET

LEDIGE STILLINGER

Oslo bispedømme

Kapellan i østre Aker prosti – Rødtvet menighet i Oslo bispedømme

Rødtvet prestegjeld ligger i Grorud bydel og omfatter områdene Sletteløkka, Rødtvet og Ammerud. Prestegjeldet har et sogn. Det bor om lag 12.000 mennesker innenfor menighetsgrensene, hvorav vel 7.000 (59,6 %) tilhører Den norske kirke. Det flerkulturelle innslaget er derfor stort. Lokalmiljøet er vel etablert og består av variert bebyggelse, høy- og lavblokker, rekkehus og eneboliger.

Menigheten har en stor arbeidskirke fra 1978. Kirken har egen kontorfløy og i undertasjen har menigheten eldrecenter som drives i nært samarbeid med Bydel Grorud.

Det er tre skoler i menigheten, Rødtvet, Ammerud (begge klassetrinn 1-7) og Apalløka klasse (klassetrinn 8-10).

I menigheten ligger det tre alders- og sykehjem som betjenes av menighetens prester. Gravferdstallet ligger på om lag 90 per år. Det arbeides for tiden med å opprette en egen institusjonspreststilling. Krigsskolen på Linderud med egen prest, ligger også i menigheten.

Staben består for tiden av sokneprest, kapellan, menighetsprest med diakonale oppgaver (50 %), menighetsforvalter, kontorfullmektig (85 %), organist (50 %), kateket (50 %), renholder (15 %) og en frivillig ungdomsarbeider. Kateket, menighetsprest og dirigent for ten sing er lønnet av menigheten. Menigheten har lang tradisjon med menighetsforvalter som daglig leder.

Menighetsarbeidet i Rødtvet preges av unge småbarnsfamilier og mange frivillige innenfor gudstjenestelivet, diakoni, barne- og ungdomsarbeidet.

For menighetsrådet har det vært viktig å framheve gudstjenestene som menighetens hovedsamlingssted. Ved siden av dåpsopplæringsarbeidet er derfor gudstjenestefornyelse det viktigste satsingsområdet. Kapellannen tar del i disse områdene.

Kapellannen får et spesielt ansvar for menighetens barne- og ungdomsarbeid, med hovedansvaret for konfirmantopplegget. Det er 8 måneders konfirmasjonsundervisning og i de siste årene har det vært 40-45 konfirmanter.

Prestene har hver sine kontor- og tjenstedager på menighetskontoret i kirken. Gudstjenester og kirkelige handlinger fordeles etter turnus, med de tilpasninger som fritidsreglementet krever.

Det legges vekt på interesse for og erfaring fra arbeid blant barn og unge og med gudstjenestespørsmål. Fleksibilitet, selvstendighet og evne og vilje til samarbeid og medarbeiderskap.

Målform er bokmål.

Det følger ikke tjenestebolig med stillingen.

Det pågår et arbeid i Kultur- og kirkedepartementet med nye tjenesteordninger for proster og menighetsprester. Ansettelsesforholdet vil bli regulert og justert i henhold til dette.

Stillingen lønnes som kapellan, lønnstrinn 40-52. Pensjonsinnskudd.

Godtgjørelser etter gjeldende satser.

I prestegjeld med flere prester har Oslo bispedømmeråd lagt vekt på representasjon av begge kjønn i prestekollegiet.

Nærmere opplysninger om stillingene kan fås ved henvendelse til Rødtvet menighetskontor, tlf. 22 82 12 00.

Søknad med CV, referanser og kopi av vitnemål og attester må være Oslo bispedømmeråd, Postboks 9307 Grønland, 0135 OSLO i hende innen 5 mars 2004.

Søknader etter denne dato kan ikke påregnes medtatt i den videre tilsettingsprosess.

Borg bispedømme

Vikarprest i Skårer prestegjeld i nedre Romerike prosti i Borg bispedømme

Det er ledig stilling som vikarprest i Skårer prestegjeld i ett år fra 15.03.04. Prestetjenesten i Skårer dekkes av sokneprest og 2 kapellaner.

Stillingen lønnes som kapellan. Innskudd i Statens pensjonskasse.

Tilsetting skjer i henhold til gjeldende regelverk og tjenesteordning for prestatjeneste i Den norske kirke.

Nærmere opplysninger om stillingen fås ved henvendelse til Skårer menighetskontor, tlf. 67 91 31 03 eller Borg bispedømmekontor, tlf. 69 30 79 00.

Søknad med CV, vitnemål, attester og referanser må være Borg bispedømmekontor, Postboks 403, 1601 Fredrikstad i hende *senest 5. mars 2004*.

Borg bispedømme

Kapellan i Råde prestegjeld under Vestre Borgevangel prosti i Borg bispedømme under Den norske kirke

Råde prestegjeld omfatter Råde kommune som har 6300 innbyggere.

Prestegjeldet ligger midt mellom Østfold byene Moss, Sarpsborg og Fredrikstad med en avstand på 14 km til hver av byene. Råde er en typisk landbrukskommune, men pga av bygdas sentrale beliggenhet, er det mange som bor her og arbeider i Østfold-byene eller i Oslo. Bygda har to sentre; det ene er Karlshus hvor kommuneadministrasjonen ligger, og det andre er Saltnes som også er litt av et ferieparadis med mye hyttebebyggelse og mange campingplasser.

Råde prestegjeld utgjør et sogn hvor menighetsrådet også er fellestråd.

I prestegjeldet er det to kirker. Råde kirke er en vakker middelalder kirke fra 1185 og ligger like ved kommunenes administrasjonssenter.

Tomb kirke er fra 1869 og er en trekirke som ligger i den søndre delen av bygda. Begge kirkene rommer ca 300 personer og er i meget god stand.

Ved Råde kirke ligger menighetens gravlund. Her er det et gravkapell som rommer 130 personer.

Prestegjeldet har et menighetscenter, Furu-ly, som ligger like ved Rådhuset. Her er også gode kontorer til den kirkelig betjening.

Senteret er meget funksjonelt, og her foregår mye av menighetsarbeidet.

I Saltnesområdet som utgjør den søndre delen av bygda, har menighetsrådet inngått en samarbeidsavtale med Saltnes Normisjon om bruk av Effata bedehus til menighetscenter. Det bygges nå ut og moderniseres slik at det blir godt egnet til ulike menighetsaktiviteter.

Det er to barneskoler og en ungdomsskole i bygda. Det er meget god kontakt mellom kirke og skole. Hvert år er det mange skolegudstjenester spesielt i forbindelse med de store kirkelige høytider. Bygda har også mange barnhager som har god kontakt med kirken.

Her er også en videregående skole, Tomb jordbruksskole, som eies og drives av Normisjon, og som har et nært og godt samarbeid med menigheten.

Kommunen har et stort bo- og servicesenter for eldre. Her er det andakt hver 14. dag, og soknepresten har ansvaret for den kirkelig betjening av senteret.

Gudstjenestene er i hovedsak fordelt likt mellom de to kirkene.

En gang i måneden er det «storfamiliegudstjeneste» på Furu-ly menighetscenter. Det arbeides også med å få til en tilsvarende ordning på Effata fra høsten 04 når nybygget er ferdig.

Kirkesøkningen må regnes som meget god.

Det er mye kristen aktivitet i prestegjeldet. Det er fire bedehus. Tre av dem eies av Normisjon og ett av Norsk Luthersk Misjonssamband.

I tillegg har Det Norske Misjonsselskap mange foreninger.

Det er et godt samarbeid mellom kirken og de frivillige kristelige organisasjonene.

Bygda har også to pinsemenigheter og en frikirke.

Fra tid til annen er det felleskirkelige aksjoner som har hatt god oppslutning og viser bredden i den kristne virksomhet.

Det er tre søndagskoler i menigheten, to

barnekor, ett ungdomskor, tre voksenkor og ett familiekor. Dessuten er det mange foreninger for barn, unge og voksne. Prestene og kateket arbeider godt sammen med alle disse gruppene.

Hvert år er det ca 60 dåp og ca 70 ungdommer som går til konfirmantforberedelse.

I løpet av et år det ca 30 viselser og 60 begravelser.

Prestegjeldet har sokneprest, kapellan, kateket, kirkeverge og to kirketjenere i full stilling og organist og menighetsfullmektig i henholdsvis 70 og 80 prosentstilling.

Det er utarbeidet en arbeidsfordelingsplan for de kirkelige ansatte.

Kateketen har hovedansvar for dåps – og konfirmantopplæringen.

Konfirmantundervisningen deles mellom kateket og kapellan.

Soknepresten og kapellanen har hver sin tjenesteuke, og gudstjenestene fordeles mellom begge prestene.

Kapellanen har spesielt ansvar for ungdomsarbeidet og månedlige gudstjenester for ungdom på kveldstid i Tomb kirke. Dette er et samarbeid med Tomb videregående skole. Kapellanen er også leder for menighetens ungdomsutvalg og er et bindeledd mellom kirken og de øvrige ungdomsaktiviteter i bygda. Dessuten har kapellan et kirkelig ansvar for Saltnesområdet som i dag har en befolkning på ca 2000.

Det er korte avstander i bygda, ca 2 mil mellom ytterpunktene. Fra Råde til Oslo går det både buss og tog mange ganger pr.dag. Med tog er det ca en time til hovedstaden.

Målform i kirke og skole er bokmål.

Kapellanen bor i Saltnesområdet, som er et typisk nybygger- og feriestrøk. Det er mange unge familier som har flyttet til dette området i den senere tid.

Kapellanboligen er forholdsvis ny. Den er i meget god stand og har en boligflate på ca 200 m².

I 1.etasje er det stor vinkelstue med peis, kjøkken, ett soverom, arbeidsrom, gang, vaske-rom, bod, et stort bad og WC. På sørsiden av huset er det en stor overbygd terrasse.

I 2. etasje er det tre soverom, tv-stue, WC og loft.

Huset varmes opp i hovedsak elektrisk med

varmekabler i 1 etasje og panelovner i 2. etasje.

Rundt huset er det en liten opparbeidet have med en fin liten lekestue og en stor dobbelt garasje. Mesteparten av området rundt huset er naturtomt.

Fra kapellanboligen er det kort avstand til skole, butikk og postkontor. Det er gangavstand til sjøen, hvor det blant annet er fine badestrender.

Det er god bussforbindelse til Fredrikstad.

Presten har plikt til å bo i boligen som stilles til rådighet. Boligen er tjenestebolig i henhold til husleielovens §11-3. Dette gir leieren færre rettigheter enn ved leie av annen bolig.

Borg bispedømme har et godt etablert veiledningsapparat.

Kvinner oppfordres til å søke.

Stillingen lyses ut i stillingskode 0922 i lønsspenn 40-50.

Til lønnen kommer særlige regulativmessige godtgjøringer. Skyssgodtgjørelse etter gjeldende regler.

Tilsetting skjer i henhold til gjeldende regelverk og tjenesteordning for prestatjetjenesten i Den norske kirke.

Nærmere opplysninger fås på Borg bispedømmekontor, tlf. 69 30 79 00 eller på Råde menighetskontor, tlf. 69 28 58 11.

Søknad med CV, vitnemål, referanser og attester, må være Borg bispedømmeråd, Postboks 403, 1601 Fredrikstad i hende innen 5. mars 04.

Borg bispedømme

Vikarprest i hel stilling i Vestby prestegjeld i Follo lprsti i Borg bispedømme under den norske kirke

Det er ledig stilling som vikarprest i Vestby prestegjeld i inntil ett år fra 01.04.04. Prestetjenesten i Vestby dekkes av sokneprest og 2 kapellaner.

Det følger ikke bolig med vikariatet.

Stillingen lønnes som kapellan. Innskudd i Statens pensjonskasse.

Tilsetting skjer i henhold til gjeldende regelverk og tjenesteordning for prestatjetjeneste i Den norske kirke.

Nærmere opplysninger om stillingen fås

ved henvendelse til Vestby menighetskontor, tlf. 64 98 03 70 eller Borg bispedømmekontor, tlf. 69 30 79 00.

Søknad med CV, vitnemål, attester og referanser må være Borg bispedømmekontor, Postboks 403, 1601 Fredrikstad i hende *senest* 5. mars 2004.

Bjørgvin bispedømme

Prost i Nordhordaland prosti og sokneprest i Alversund prestegjeld i Bjørgvin bispedømme

Embete som prost i Nordhordland og sokneprest i Alversund prestegjeld er ledig frå 1. august 2004. Nye tenesteordningar for prost og prest i kyrkjelydsteneste er venta med det fyrste. Dette opnar for ny organisering av prostetenesta. Prosten vil stå sentralt i det vidare arbeidet med å utvikla prestenesta i prostiet.

Nordhordland prosti omfattar 8 kommunar og har om lag 35 000 innbyggjarar. Det er 7 prestegjeld i prostiet med i alt 23 sokn. Det er tilsett 14 prestar i prostiet. Av desse er ein prostiprest og to tilsette av fellesråd.

Bjørgvin bispedømme har ein samlande visjon: «Saman vil vi gjera Kristus kjent, trudd, elska og etterfylgd». I sitt strategiarbeid har bispedømet fylgjande satsingsområde: Born og unge, Kyrkjeleg medarbeidarskap, Diakonalt engasjement, Eit levande gudstjenesteliv. Prostaner er sentrale medarbeidarar i gjennomføring av denne strategien.

Prosten er leiar for prestenesta i prostiet, godkjenner arbeidsplanar for prestane, gjennomfører medarbeidersamtalar og har årlege prostevitjingar. Prosten har avgjerdsmynde i samsvar med delegasjonsreglement. Prosten er medlem av Nordhordland prostiråd og av Lindås kyrkjelege fellesråd.

Embetet som prost set krav til evne og vilje til samarbeid og medarbeidarskap og til å motivera og inspirera medarbeidarar og kyrkjelydar. Røynsle som leiar vil verta vektlagt.

Alversund prestegjeld omfattar den sørvestlege delen av Lindås kommune. Avstanden frå Alversund til Bergen sentrum er ca 30 km. Prestegjeldet har tre sokn, Alversund med ca 5 200 innbyggjarar, Seim med ca 950 innbyg-

jarar og Lygra med ca 350 innbyggjarar. Folketalet er aukande, særleg i Alversund sokn. Knarvik er regionsenter for Nordhordland. Her ligg kommunadministrasjonen for Lindås kommune, og her er det elles eit rikt handels- og servicetilbod. Knarvik er også eit skulesentrum med ein stor vidaregåande skule med liner både for allmennfag og yrkesfag.

Sokna har kvar si kyrkje. I tillegg er Knarvik misjonshus vigsla som interimskyrkje for Knarvik. Det vert arbeidd aktivt for å reisa ny hovudkyrkje for prestegjeldet i Knarvik. I Alversund prestegjeld er det i tillegg til sokneprest/prost tilsett kapellan I, kantor, organist II i 40 % stilling, kateket i 50 % stilling, og kontorsekretær i 80 %. 20 % av sekretærstillinga er avsett til administrativ hjelp for prosten. Det er tilsett prostiprest i heil stilling i prostiet. For å avlasta prosten for sokneprestoppgåver, vil han ha 50 % av si teneste i Alversund prestegjeld. Prosten vil ha ca 10 gudstjenester pr år som avlastning for prestane i prostiet. Det vert utarbeidd ein arbeidsfordelingsplan mellom sokneprest/prost, kapellan I og prostiprest.

I 2002 var det i prestegjeldet 83 dáp, 28 vigslar, 60 konfirmantar og 42 gravferder.

I prestegjeldet er det 5 barneskular og 2 ungdomsskular. Det er utarbeidd plan for dåpsopplæring og for samarbeid kyrkje-skule.

Kantor driv Alversund kammerkor og Alversund gute- og jentekor. Ut over dette er det tre barnekor i prestegjeldet. Alversund kyrkjelydshus ligg like ved Alversund kyrkje. Huset vart teke i bruk i år 2000, og fungerer som eit senter for det kyrkjelege arbeid i prestegjeldet og prostiet. Prestegjeldet har nye og godt utstyrte kontorlokale i kyrkjelydshuset.

Dei frivillige kristne organisasjonane driv eit omfattande arbeid i prestegjeldet for alle aldersgrupper. Dette arbeidet er knytt til dei 5 bedehusa i prestegjeldet. Samarbeidet med desse er godt. Det er gjennomført Alphakurs i alle sokn. Det er to pinsekyrkjelydar i prestegjeldet. Elles har «Kristent fellesskap» og «Levende ord» verksemd i Alversund sokn.

Prestebustaden i Alversund ligg vakkert til ved Alverstrauten, ca 600 m frå Alversund kyrkje. Bustaden er bygt i 1860, og er en romslig bolig. Huset er måla utvendig i 2001 og det

er innreidd nytt bad i 2002. Oppussing vil verta utført før ny prest flyttar inn. Det høyrer garasje og stor hage til bustaden.

Embetet vert løna som prost kode 0933 lønstrinn 61-65. Pensjonsinnkot i Statens pensjonskasse. Skysst- og telefongodtgjering etter gjeldande regulativ.

Kvinner oppmodast til å søkje.

Nærare opplysningar om embetet kan ein få ved å venda seg til Bjørgvin bispedømekon- tor, tlf. 55 30 64 70 eller til Prosten i Nord- hordland tlf. 56 35 73 77.

Søknad med kopi av vitnemål attestar, CV og referansar vert sendt tenesteveg og må vera kome inn til Kultur- og kyrkjedepartementet, kyrkjeavdelinga, Boks 8030, Dep. 0030 Oslo, innan 12. mars 2004.

Nidaros bispedømme

Sokneprest i Byåsen sokn Heimdal prosti i Nidaros bispedømme

Heimdal prosti er fra 01.09.00 med i et forsøk med ny organisering og ledelse av prestatje- nesten. Byåsen sokn utgjør i forsøksperioden, sammen med Sverresborg og Ilen sokn, Byåsen storprestegjeld. I storprestegjeldet er det 7 prester. En av prestene i Byåsen sokn er ledende sokneprest for storprestegjeldet. I forsøksperioden er alle prestene sokneprester. De har sitt hovedansvarsområde i det soknet de er tilsatt, men får også enkelte tjenester i de andre soknene i storprestegjeldet. Den som tilsettes skal være medlem i Byåsen menighetsråd.

Byåsen sokn ligger på vestsiden av Nidelva og strekker seg et godt stykke innover i bymar- ka. Folketallet utgjør i dag vel 17.000 innbyg- gere. Hallset kirke med preste- og menighets- kontor ligger sentralt i bydelen og danner en viktig ramme for mye av menighetens virk- somhet. Den er fra 1974 og har 500 sitteplasser. Gjennomsnittlig gudstjenestebesøk på søn- og helligdag er 144 fremmøtte. Det holdes gudstjenester i Hallset kirke alle søn- og hellig- dager, i tillegg holdes noen gudstjenester i Sels- bakk menighetshus og andre steder i soknet.

Det er nettopp åpnet et nytt sykehjem i menigheten og enda ett vil snart bli åpnet. Menighetsrådet har et diakoniutvalg som

arrangerer hyggestunder i kirka og driver besøkstjeneste. Menighetsrådet står også som eier og driver av Byåsen Frivillighetssentral. Det er fire barneskoler og to ungdomsskoler i bydelen og til høsten starter den nye Byåsen videregående skole opp. Det er flere barnehager i området som utgjør soknet, og menighe- ten har egen barnehage i kirken. Menigheten har gode rutiner for samarbeid med skolene og barnehagene. Det drives et ledertreningstil- bud for 10.-klassinger innenfor rammen av storprestegjeldet. Dåsopplæring har lenge vært et satsingsområde for Byåsen menighet.

Årsstatistikken for 2002 viser 121 forordnede gudstjenester, 141 dåp (218 døpte bosatt i sok- net) 160 konfirmanter og 90 gravferder. I menigheten er tilsatt 3 prester, kateket, kantor, kirketjener, menighetspedagog og menighets- sekretær. Daglig leder for menighetsrådets virk- somhet er sonelederen i storprestegjeldet som har kontor i Hallset kirke. Byåsen menighet er en stor menighet med et mangfold av aktivite- ter, noe som forutsetter at den som skal tilsettes er fleksibel og har gode samarbeidsevner.

Til stillingen er det i dag ikke bolig. Kom- munen er imidlertid innstilt på å skaffe bolig i samsvar med de krav som gjelder, noe som vil utløse boplikt. Boligspørsmålet vil i lys av dette bli løst i samråd med den som tilsettes.

Målformen er bokmål. Søkere må opplyse om de behersker begge målformer.

Tilsetting skjer på de vilkår som til enhver tid gjelder og den som tilsettes må rette seg etter følgende:

- a) endringer i lover, tariffavtaler, reglement m.v. herunder spørsmål vedrørende tjenes- tebolig og husleie.
- b) avgjørelser som kan influere på tjenestens gjøremål, tjenestedistrikt og bosted.
- c) endringer i tjenesten som følge av «Forsøk med nyorganisering og ledelse av prestatje- nesten»

Stillingen er plassert i kode 0930 og lønnes i ltr. 48-60. Pensjonsinnskudd. Skysstgodtgjø- ring.

Opplysninger om stillingen fås ved hen- vendelse til Nidaros bispedømmeråd, tlf. 73 53 91 00.

Søknad med CV, attester og referanser sendes Nidaros bispedømmeråd, Erkebispegården, 7013 Trondheim innen 9. mars 2004.

Nidaros bispedømme

Kapellan/sokneprest i Ilen sokn Heimdal prosti i Nidaros bispedømme

Stillingen som kapellan/sokneprest i Ilen sokn er ledig. Heimdal prosti er fra 01.09.00 med i et forsøk med ny organisering og ledelse av prestetjenesten. Ilen sokn utgjør i forsøksperioden, sammen med Sverresborg og Byåsen sokn, Byåsen storprestegjeld. I storprestegjeldet er det 7 prester. En av prestene i Byåsen sokn er ledende sokneprest for storprestegjeldet. I forsøksperioden er alle prestene sokneprester. De har sitt hovedansvarsområde i det soknet de er tilsatt, men får også enkelte tjenester i de andre soknene i storprestegjeldet. Dersom Ilen igjen blir eget prestegjeld, vil den som nå tilsettes, bli kapellan.

Ilen sokn omfatter Trondheim bys vestside mot Sverresborg /Byåsen og områder i Trolla og Stavne samt store deler av bymarka. Folketallet utgjør i dag vel 6000 innbyggere jevnt fordelt på de ulike aldersgrupper. Ilen kirke ligger sentralt og vakkert til i bykjernen og bydelen Ila. Den er fra 1889 og har 800 sitteplasser. Gjennomsnittlig gudstjenestebesøk er 75 fremmøtte. Med noen unntak holdes det gudstjenester i Ilen kirke alle søn- og helligdager. Ilen menighetshus med prestekontor ligger sentralt i bydelen og danner en viktig ramme for mye av menighetens virksomhet. Bydelen har et lokalt særpreg.

Menigheten har en godt utbygd diakoni og besøkstjeneste. Innenfor soknet ligger 3 sykehjem, ett av disse er eid av menigheten. Bydelen har to skoler, Ila barneskole som også er mottaksskole for barn fra over 20 ulike språkgrupper, og en Steinerskole. Det er flere barnehager i soknet, og menigheten har «Åpent lekested» en dag i uken. Menigheten har gode rutiner for samarbeid med skolene og barnehagene. Konfirmantarbeidet og et omfattende lederarbeid drives i fellesskap med Sverresborg sokn. Ledertreningsstilbud for 10. klassinger gis innenfor rammen av storprestegjeldet. Menigheten har en samarbeidsavtale med Liturgisk senter om kontor og forsøksvirksomhet. Årsstatistikk for 2001 viser 67 forordnede gudstjenester, 62 dåp, 28 konfirmanter og 71 gravferder.

I menigheten er det tilsatt 2 prester, diakon,

kantor, kirketjener, menighetssekretær. Storprestegjeldet har en felles soneleder. Lederfostring innen menighetens ungdomsarbeid og ansvaret for konfirmantarbeidet tilligger denne stillingen. Det er ønskelig at den som tilsettes har erfaring fra og kvalifikasjoner for slikt arbeid.

Til stillingen er det i dag ikke bolig. Kommunen er imidlertid innstilt på å skaffe bolig i samsvar med de krav som gjelder, noe som vil utløse boplikt. Boligspørsmålet vil i lys av dette bli løst i samråd med den som tilsettes.

Målformen er bokmål. Søkere må opplyse om de behersker begge målformer.

Tilsetting skjer på de vilkår som til enhver tid gjelder og den som tilsettes må rette seg etter følgende:

- a) endringer i lover, tariffavtaler, reglement m.v. herunder spørsmål vedrørende tjenestet bolig og husleie.
- b) avgjørelser som kan influere på tjenestens gjøremål, tjenestedistrikt og bosted.
- c) endringer i tjenesten som følge av «Forsøk med nyorganisering og ledelse av prestetjenesten»

Stillingen er plassert i kode 0930 og lønnes i ltr. 48-60. Pensjonsinnskudd. Skyssgodtgjøring.

Opplysninger om stillingen fås ved henvendelse til Nidaros bispedømmeråd, tlf. 73 53 91 00.

Søknad med CV, attester og referanser sendes Nidaros bispedømmeråd, Erkebisppegården, 7013 Trondheim innen 9. mars 2004.

Nidaros bispedømme

Sokneprest i Åfjord prestegjeld Fosen prosti i Nidaros bispedømme

Åfjord prestegjeld utgjør Åfjord og Stoksund sokn, som sammen tilsvarer Åfjord kommune.

Åfjord kommune er 955 km², og har ca. 3300 innbyggere. Prestegjeldet har naturskønne omgivelser, med kysten i vest til fjell og vidder i øst. Her er rike muligheter til friluftsliv og sportslige aktiviteter både sommer og vinter.

Primærnæringene, samt en del industrivirksomhet er de viktigste næringsveier i kom-

munen. Årnes er kommunesenteret, og her finner vi kommuneadministrasjonen, legekontor, barnlegekontor og butikksenter, m.m. Det er barneskoler i fire kretser, og ungdomsskole i to av dem. Kommunen har kulturskole, og full barnehagedekning. Dessuten er det videregående skole med flere linjer, bl.a. allmennfag.

Åfjord prestegjeld har 2 kirker og 5 kirkegårder. Åfjord kirke er en trekirke fra 1879 med 600 sitteplasser, og Stoksund kirke er en åttekantet trekirke fra 1825 med 300 sitteplasser. Begge kirkene er i god stand. Det er kirkegårder ved begge kirkene. Linesøya i Stoksund sokn har fergeforbindelse med fastlandet, mens Stokkøy i samme sokn har bruforbindelse. På begge disse øyene er det kirkegårder, og i tillegg er det en kirkegård på Tårnes i Åfjord sokn.

Kirkelig statistikk for prestegjeldet viser i 2002: 41 døpte, 10 vigslers, 50 begravelser og 39 konfirmanter. Konfirmantundervisningen foregår utenfor skoletid. Det drives et omfattende arbeid innen ytre og indre misjon, da særlig i Åfjord sokn.

Åfjord prestegjeld betjenes av: en prest, diacon i 100 %, organist i 70 %, klokkere som er timebetalte, kirketjener i 100 % i Åfjord sokn, kirketjener i 80 % i Stoksund sokn, samt kirkeverge i 80 % stilling. Presten har for tiden kontor i presteboligen, men i løpet av 2004 vil det bli opprettet felles kirkekontor i Rådhuset.

Det er boplikt i presteboligen, som ligger ca. 100 m fra Åfjord kirke, og ca. 30 km fra Stoksund kirke. Den er fra 1898, og gjennomgår for tiden omfattende oppussing. Den har to etasjer pluss loft og kjeller. Første etasje har kjøkken, grovkjøkken og tre stuer og wc. Andre etasje har fire soverom, bad, wc og to andre rom. Oppvarming skjer med parafin, ved og strøm. Til eiendommen hører også stabbur og garasje.

Målformen er bokmål. Søkere må opplyse om de behersker begge målformer.

Kvinner oppfordres til å søke.

Tilsetting skjer på de vilkår som til enhver tid gjelder, og den som tilsettes må rette seg etter følgende:

- a) endringer i lover, tariffavtaler, reglement m.v., herunder spørsmål vedrørende tjenestebolig og husleie

- b) avgjørelser som kan influere på tjenestemens gjøremål, tjenstedistrikt og bosted. Stillingen er plassert i kode 0930, lr. 48-60. Pensjonsinnskudd. Skyssgodtgjørelse.

Opplysninger om stillingen fås ved henvendelse til Nidaros bispedømmeråd, tlf. 73 53 91 00.

Søknad med CV, attester og referanser sendes Nidaros bispedømmeråd, Erkebispegården, 7013 Trondheim innen 9.mars 2004.

Sør-Hålogaland bispedømme

Sokneprest i Dønna i nord-Helgeland prosti i Sør-Hålogaland bispedømme

Sør-Hålogaland bispedømmeråd har startet en prosess med å slå sammen Dønna og Herøy prestegjeld. Vi ønsker oss en medarbeider som er motivert for å bidra positivt i denne endringsprosessen. Stillingen som sokneprest i Dønna er en 100% fast stilling, men tjenstedistrikt og arbeidsoppgaver kan på grunn av den pågående prosessen bli endret underveis.

Dønna prestegjeld omfatter Dønna kommune og ligger rett vest for Sandnessjøen (fergetid 25 minutter). Det er i overkant av 1 550 innbyggere i prestegjeldet som består av et sokn. De fleste av innbyggerne er bosatt på øya Dønna (ca.1330), og de andre er fordelt på øyene Løkta (ca.160) og Vandve (ca. 55). Bosetningen er spredt og mellom øyene brukes ferge og i noen tilfeller skyssbåt. Sandnessjøen er trafikkknutepunkt for distriktet med flyplass, hurtigruteanløp og hurtigbåt rute til Bodø samt buss forbindelse til Mosjøen (jernbanen) og Brønnøysund.

Dønnes kirke som ligger lengst nord på øya Dønna, er en enkel og vakker steinkirke fra 1200-tallet. Den ble restaurert på midten av 70-tallet. Nordvik kirke er en hvitmalt trekirke fra 1871 og ligger 3 kilometer fra kommunesenteret Solfsjellsjøen. Den tredje kirken på Dønna er Hestad kirke, en trekirke bygd i 1912, som ligger lengst mot sør av kirkene på øya. Både på Løkta og Vandve er det vigselede bedehuskapell til kirkelig bruk. Det er kirkegårder ved alle kirkene, samt på Løkta.

Menigheten betjenes av sokneprest. I til-

legg er det kateket i 50 % stilling, organist i 100 % stilling, kirketjener i 100 % stilling (Dønnes, Nordvik, Hestad), samt i 20 % kirketjenerstilling på Løkta, kontorassistent i 20 % stilling og kirkeverge i 50 % stilling. Kirkekontoret er godt utstyrt og ligger sentralt plassert i kommunehuset på Solfjellsjøen. Her er arbeidsplass for sokneprest, kateket, organist, kontorassistent og kirkeverge.

I Dønna prestegjeld ligger det to barneskoler og tre barne- og ungdomsskoler. Det ligger også fire barnehager i prestegjeldet. Det er utarbeidet samarbeidsplaner mellom skole og kirke og møtepunkter mellom barnehage og kirke. Kateketen har hovedansvaret for dette arbeidet, men i nært samarbeid med soknepresten. Konfirmasjonsundervisningen foregår delevis i skoletida, men med stor vekt på gudstjenestedeltakelse og egne valgte konfirmantgrupper med ulike aktiviteter. KFUK- og KFUM-speidere har lange tradisjoner og har en jevn aktivitet der svært mange barn deltar. Det drives et barnegospelkor og det har vært satset på «Ung Messe» i møte med konfirmantene og de unge. I vår hadde vi to søndagsskoler i virksomhet. Menigheten har satset mye på å få til en god dåpsopplæringsplan og denne er godt fulgt opp.

Det er en institusjon for eldre i prestegjeldet, Dønna omsorgssenter, og i tilknytning til denne ligger også en rekke omsorgsboliger. Institusjonen har to avdelinger som betjenes med andakt og sangstund en gang hver 14. dag, samt to gudstjenester i året knyttet til jul og påske. Menighetens diakonitvalg driver besøkstjeneste for eldre og ensomme (ca. 15 frivillige besøkere).

Menigheten har et godt og variert gudstjenesteliv, der ulike gudstjenesteformer også prøves ut innimellom. Tekstlesere, kirkeverter og andre frivillige medarbeidere deltar og menigheten har en nystartet forsangergruppe som ledes av organisten. Årsstatistikkens tall viser at det er ca. 20 dåp, 15-20 konfirmanter, 5 vielser og 30 begravelser i året.

Meditasjonsvirksomhet preger også deler av menighetslivet. I Dønnes kirke inviteres til «Åpen kirke» og til stille, ledete meditasjoner en kveld i uken. Soknepresten har deltatt aktivt i dette arbeidet og meditasjonsgrupper brukes også i konfirmantarbeidet.

Dønna har fra gammelt av sterke sang- og musikktradisjoner. Her er et kor og mange musikere som deltar i kulturlivet. Det finnes en rekke ulike lag og foreninger. Naturen innbyr til et variert friluftsliv med muligheter for jakt, fiske, båtliv og fjellvandring. Skjærgården på Helgeland er vakker og lett tilgjengelig for den som trives med båt og sjø.

Tjenesteboligen ligger på Solfjellsjøen, som er kommunenes administrasjonssentrum, nær skole, post og butikk. Den ble bygd i 1964 og har en grunnflate på ca. 120 kvm i to etasjer. I sokkeletasjen er det en stor entre, et romslig hjemmekontor (2 rom) med egen inngang og WC. Videre er det to soverom, vaske-rom og boder. I etasjen over er det stort kjøkken og stor stue, to soverom og bad/WC. Det er veranda mot sør. Huset er i god stand. Det er gjort mye oppussingsarbeid de siste årene, bl.a. er det malt opp innvendig, satt inn ny kjøkkeninnredning, ny ovn for vedfyring, utvidet veranda, lagt nye gulv og nytt tak. Hagen rundt huset er holdt i god stand med plass til egenutfoldelse for den hageinteresserte. Enkel garasje og utebod er sammenbygget med huset.

Målformen er bokmål. Søkere må opplyse om de behersker begge målformer. Kvinner oppfordres til å søke.

Stillingen lønnes etter Statens regulativ og er plassert i lønnsplanet l.tr. 48-60. I tillegg kommer særlige regulativmessige godtgjøringer.

Skyssgodtgjørelse utbetales etter Statens regulativ. Pensjonsinnskudd i Statens Pensjonskasse. Nærmere opplysninger om stillingen kan fås ved henvendelse til prostens i Nord-Helgeland på tlf. 75 07 57 20, eller ved å ringe Sør-Hålogaland bispedømmekontor – 75 54 85 50.

Søknad med CV, referanser, bekreftede vitnemål og attester sendes Sør-Hålogaland Bispedømmeråd, Tolder Holmers vei 11, 8003 Bodø innen 12.03.04.

Se også NL nr. 24 den 29.01.04, aetats nettsider samt www.kirken.no/sor-haalogaland.

Sunnivastipendet og Olavstipendet 2004

Kultur- og kirkedepartementet utlyser to ulike kirkelige stipend i 2004. Stipendene er opprettet for å øke kunnskapen om kirkens rolle i samfunnet og for å styrke kirkens kompetanse til å løse dens oppgaver.

Sunnivastipendet

Sunnivastipendet skal primært bidra til utvikling av kunnskap som er relevant for arbeidet i de valgte kirkelige organ. Det blir tildelt en eller flere personer som har vært eller er lek medlem av et av kirkens rådsorganer. To eller flere personer kan søke stipendet sammen.

Det vil bli utdelt et visst antall stipender à kr. 25 000. Stipendet blir tildelt på bakgrunn av prosjektbeskrivelse og overslag over kostnadene for prosjektet. Kostnadsoverslaget kan innebefatte lønnsutgifter.

Olavstipendet

Olavstipendet skal primært bidra til utvikling av praktisk-teologisk kunnskap/kunnskap om praktisk preste-tjeneste, men kan også gis til prosjekter knyttet til tradisjonelle fag-teologiske disipliner når slike prosjekter vurderes aktuelle ut fra stipendets formålsbeskrivelse.

I 2004 deles det ut 1 stipend med et stipendbeløp på inntil kr. 100 000. Stipendbeløpet vil bli fastsatt på bakgrunn av søknadens beskrivelse av prosjekt og kostnadsoverslag. Til stipendet knytter seg også forsker-/ stipendiatstilling med lønn, normalt for ett år. Stillingen lønnes som sokneprest.

Olavstipendet skal normalt tildeles prester tilsatt i statlig kirkelig tjeneste med minst 3 års sammenhengende preste-tjeneste bak seg. Også søkere som ikke oppfyller disse vilkårene, vil kunne tildeles stipendet i forbindelse med prosjekter som med utgangspunkt i stipendets formålsbeskrivelse vurderes som særlig aktuelle. Kvinner oppfordres til å søke.

For begge stipendene gjelder følgende:

Søknader utformes i samsvar med særlige retningslinjer utarbeidet av Kirkeavdelingen, Kultur- og kirkedepartementet, som fåes ved henvendelse til bispedømmekontorene. Ved henvendelse til bispedømmekontorene er det også mulig å få tilsendt et veiledningsskriv utarbeidet av Stiftelsen Kirkeforskning som gir retningslinjer for hvordan en prosjektbeskrivelse bør settes opp, og hva denne bør inneholde.

Søknadene om Olav- og Sunnivastipend sendes via biskopen i det aktuelle bispedømme til Kultur- og kirkedepartementet, Kirkeavdelingen, Postboks 8030 Dep., 0030 Oslo. Søknadspapirer og eventuelle vedlegg returneres ikke dersom dette ikke oppgis i søknaden.

Søknader for 2004 må være biskopen i hende innen 15. april 2004.

For spørsmål vedrørende stipendiene kontakt Randi Hvidsten, Kirkeavdelingen, tlf. 22 24 79 15.

Aktuelt fra Luther Forlag

Harald Kaasa Hammer

LUKK MEG I DINE SMERTER INN

Kr 248,-

Dette er en fastebok som gir verdifull hjelp til å nærme seg fastens og påskens dype hemmeligheter. Den er en kilde til kunnskap og inspirasjon, både med tanke på eget trosliv og til hjelp i prekenforberedelsene. Boken er bygget opp rundt andre tekstrekkes prekentelekster fra fastelavnssøndag til andre påskedag.

Luther ForlagBesøk oss på: www.lutherforlag.no

Aktuelt fra Luther Forlag

Hans Kvalbein

FORTOLKNING TIL MATTEUSEVANGELIET

Kr 338,-

Grundig, og samtidig lettlest, kommentar til Matteusevangeliet. Poengtert innledning om evangeliets teologi, fylldig kommentarstoff, samt ekskurer blant annet om bergprekenen, underfortellingene og lignelsene.

Luther ForlagBesøk oss på: www.lutherforlag.no

Det teologiske Menighetsfakultetet utlyser stilling som

Utdanningsstipendiat i pentekostal teologi

Stillingen som utdanningsstipendiat er for 4 år og med formål å gjennomføre og fullføre et doktorgradsprosjekt. Perioden er 01.08.2004 - 31.07.2008. Et halvt årsverk i perioden er tilpliktet annet arbeid ved fakultetet.

For fullstendig utlysning se MFs hjemmeside:

<http://www.mf.no>, under Forskning / Doktorgradsprogrammet / Opptak

Nærmere opplysninger om denne stillingen kan fås ved henvendelse til dekanus Gunnar Heiene (22590554) eller forskningsleder Nils Aksel Røsæg (22590553).

Søknad innen 1. mai 2004 til Det teologiske Menighetsfakultet

MF

Det teologiske
Menighetsfakultet

Pb 5144 Majorstuen, 0302 Oslo
Tlf.: 22 59 05 00 Faks: 22 59 05 05
E-post: post@mf.no

Nyhet fra Luther Forlag

Olav Skjevesland

TRO OG TRADISJON I NY TID

Kirken ved et tideverv

Om kirken fortsatt skal kunne ha en fremtid som en kraft i folkets liv, er det nødvendig å tenke gjennom kirkens identitet og oppdrag på nytt. Det mener Olav Skjevesland, biskop i Agder og tidligere prestelærer ved MF. På samme måte er det nødvendig å tenke gjennom hvordan vi tolker og utlegger Skriften, hvordan vi forholder oss til vår pluralistiske samtid og hvordan vi kan gi troen videre.

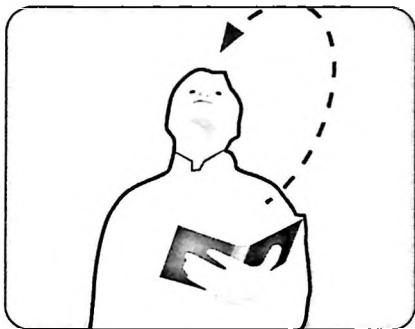
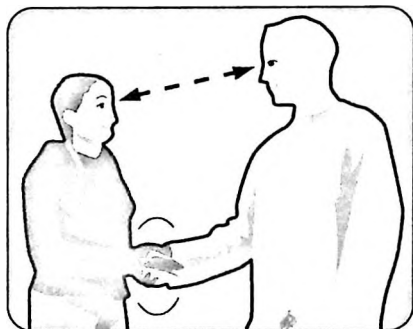
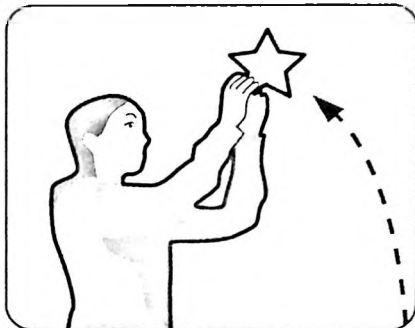
Kr 198,-

Luther Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no

Nyskapende konfirmantbok

fra Luther Forlag

Knut Tveitereid, Hege Fagermoen, Bård E. H. Norheim og Per Arne Dahl

BRUKERVEILEDNING

Kunnskap, erfaring og fellesskap integreres i et helhetlig opplegg, som vil engasjere, utfordre og legge til rette for gode opplevelser.

Utgangspunktet er høytidene dåp, jul, bryllup, begravelse, påske, pinse og konfirmasjon.

En konfirmantbok som også vil være en ressursbok videre i livet!

www.brukerveiledning.no

DET TEULOGISKE MENIGHETSFAK.
BIBLIOTEKET
PB 5144 MAJORSTUEN
0302 OSLO

Menighetsfakultetet

Luthersk kirketidende
MF Ti, Lu
2004 Årg. 139 Nr 4

H04000260

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av rek Nordhaug, professor Vidar L. Haanes, sokneprest Jan Otto Myrseu og instituttprest Berit Okkenhaug. «Fra bokfronten» redigeres av kapellan Morten Erik Stensberg. e-post: tangenmenighet@sensewave.com

REDAKSJON

Luthersk Kirketidende, Postboks 5144 Majorstua, 0302 Oslo.
Red. sekr.: Cand.theol. Tor Arne Berntsen
Tlf. 917 32 847
e-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

LESERINNLÉGG til Luthersk Kirketidende mottas med takk, og kan sendes til ovenstående e-post adresse, eller evt. pr. post til redaksjonen.

ABONNEMENT, ADRESSEENDRING O.L.:

Luthersk Kirketidende v/ Bjørg Gjelsvik,
Bok og media AS Grensen 15 0159 OSLO.
Tlf. 22 00 87 70. Fax. 22 00 87 71.
e-post: bjorg.gjelsvik@bokogmedia.no

Pris kr. 490,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 550,- pr. år.
Kontonummer: 3000.14.73669

ANNONSEPRISER

Det er muligheter for følgende 6 annonsemøduler i LK:

- 1/2 kvartside (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 375,- +moms
2. Kvartside (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 615,- +moms
3. Halvside (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 1090,- +moms
4. Halvside (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 1090,- +moms
5. 3/4 side (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 1700,- +moms
6. Hølside (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 1940,- +moms

ISSN 0332-5431

Lena Bergström

Å GI PLESS TIL EN ANNEN

Om åndelighet, forelderrollen og hverdagslivet

Gjenkjennelig, treffsikkert – og ikke uten glimt i øyet – om tidsklemme, utilstrekkelighet, trøtthet og dårlig samvittighet. Men først og fremst en bok som setter oss på sporet av en åndelighet som får plass i livet slik det er.

Kr 198,-

Luther Forlag

Aktuelt fra Luther Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no